Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 4 СЕНТЯБРЬ, 1984 ШУ. ◆ № 106 (8884). ◆ Мах 3 кап.

К. У. ЧЕРНЕНКОС «ПРАВДА» ГАЗЕТА ХАТТАРАШТА ТИЙННА ОТВЕТАШ

Хаттар. Дукха ха йоаццаш цIаьхха а концентрированни хьисапе дийцад американски администраце цнй арахьарча политически установкаех. Фу ала йиш я цунца дувзаденна?

Жоп. Баькъдолаш да, США куьгалхоша, эггара хьалхарча дакъе республикански парте съездаца дувзаденна, тIеххьарча хана къамаьлаш кIеайга дах цахилар. Цу къамаьлаша, съезде тIайийцача хорцамашта хьалхарча платформа йиш хулийт хIанз укх сахьате хIанзара американски администраци дуне мишта лерхIаш я, цо де лерхIашдар фуд дахна дешах дувца. ХIаьта ха йезаш да, цу дерригеж котталушдар чIоагIа унаара кIама хилар.

США арахьарча политика мишта хила безе яха дош къестадешбарий политически установкаш, хIаьта керттердар практически гIулакхаш шено а йоацаш дунен халкъашта юкъера гIулакхаш кхерамеча тайпара дIахо кхохкадалийтара тIадоэрдаь да. Иштта лерхIаш да цо шеррача политически общественниа гIозараша а.

Вашингтоне ципичо гучазаха хьагойт шоай великодержавни амбицеш, хIанзарча дуней тIара Америка доархIами по доаца мотиги сов лакхайоахаш хилар. Дагалаьцар да низа массала тIехбоалар, халкъий кхоеш шоашта хеттача тайпара къестаяр, шоай лоIам массанахьа а эрригача мотигашка а массенена нах хьерчабар. Лоацца аьлча, хIалладуьйр да империалисти боххада ахаха социализмехь дукхала яь из пеш фанатически дерригача дуьнена духьале яр.

Халкъаш кхоамарча ле... тIоагIа мираш а лергача дунен тIара машар чIоагIъяра, сихдиь герэ хьалэре чIоагIа доазув оттадаран геттара соцадаран, конфликтий нхуврташара дIа йоадара тIаерайн. Хеттача гIулакхах бола шоай безиткхам нхетабеш йола политика правительствацa чанхIоехаргхиларга доглоахаш а. Делча хана. Вашингтоне кхайкаду гIулакхаш тIема низаца леладе дагеболаш шоаш хилар.

Низах докхал дара даькъе-м цига геттара тIехбуал, Дуне чIоагIIа хувцаденнад, Низаца къестаюлургзи уйхаза проблемаш. Из дуькказа дайна да, цу даькъа ВIашагIкхийттача Штатий шоай оньтах а. Кхьчар кхерамзлен чотагIа шоай кхерамзле чIоагIъе йиш яц. Чанхдаргдоацаш хIама да ядерни тIем тIа котдоала торо хиларга договзаш тIема кийчо яра тIехдовла гIертар а. ЦIаьхха а ах аз: тIема кийчонна кхычарел тIех хила гIерташ яц Советски Союз, амма цхьаккха а шийла тIехвоалийтаргволаш а яц. ВIашагIкхийттача Штаташ-м цхьабараш цу хIамангa ца боалалуш хила а мег, амма кхетаде дезарга цар, вай шин пачхалкхенна юкъера гIулакхаш нийсхон йийлен тIа, законах долча хинна а оагIон хьаштий лоархIам а беш мара лела йиш йоацаш хилар. Цунна йола хьакъкъаларIа йола альтернатива йоацаш я.

Низа позице тIара политика делаяр «моральни дакъе» кийса да яхача дешах нах тешабе гIерташ я Вашингтон. Цига доша бар, кхы дукхагIа - кIезигагIа а доацаш, «демократи» яраш малагIа пачхалкхенаш я, из йоацараш малагIаш я, Чилерча Пиночетеи Къулбехьен Африкерча расистийи режима кхера «паргIатона» техьа хаттарашта юкъе яхьа еираш малагIаш я, ХIаьта Ливане а кхычахьа а из хIама дакъе тайпара йоккха кабир яраш чуеттаезараш малагIаш я къестаяра йола бакъо шоай бе йолле. Кхыча тайпара аьлча, моральни да аьле кхайкаду шоашта де мегаредоаш да аьна хеташ мел дар, кхиметтел вакъа законий правительстваш дIаккар, пачхалкхией терроризма политика делаяр, вIа а ца хьедеш тIемаш дар. Из да Гаргарча Малхбоале, Африка Къулбехий, Центральни Америке, кхьча районашка дале а долаш дола кхоххама кхуврчаш михьара дувлара а нерлядараш хьахилара бехьал.

Конфликтни ситуацеш — вай чIоагIIа тийша да цунах — къесталургьа къестае а еза духхьал машара наькъаца, цу гIулакха юкъебоагIаш мел берий хьаштеш боиъонца тергал а деш, дунен халкъашта юкъера кхерамзле чIоагIъяра де дезараш ларде а дувцаш.

Хьазцал Гаргара Малхбоале. Цига хиннача трагически событеша хьагойт, сепаратни «сделкашка» гIолла, къаьстта тIома низаца юкъегIертарца цига машар оттадург ца хилар. Цу районера хьал оваангара тоадулургда берригача цу гIулакхаца хьанитдолаш мел болча накха низ тIабеьийте. Из ларде дувцаш я Iарбий дуней тIа а кхычахьа а шерра хьалдана Гаргарча Малхбоалера гIулакх машаре къоастадара йола советски плана.

Дийцачул корта беш, са безам ба кертагIдаккха: США, мелла бийнаш эгадой а, дуне хувцалургдац царте, лахаргдац из американски стандартех. Де дезарга адамленна хьалхашка латта декхараш къестадара йола реализма, хьанкъала, кхетаме цхьана гIулакхаш лелдара политик чанхьаза долалар.

Хаттар. Вашингтоне дIахо а хьанкхайкаду космосах лаьца СССР-на переговораш е шоаш кийча хиларах. Хьона хетачох, боиъонца аьлча кхиштай космосе милитаризаци ца яйтарах йола переговораш яра перспектива?

Жоп. Переговораш е шоаш кийча хиларах дувлара дуьхьала бац Вашингтонербараш, пар-м кхиметтал Веле делетаци бохийтаргьи шоаш яхача пепара а дувц. ХIаьта ма дарра аьлча, космически арена милитаризаци ца яйтара проблема къоастае безам болаш яц США администраци — дуне гарадарца шай негатавни позици дунеи общественностах лочкъаяра, космически герзаш хьадара планаш латтаелгеш чанхIоахнагеш бехказа лакхара тIалерзаь да.

Цудухьа космосах лаьца переговораш яра хьакъехьа вай еннача предложенеа йоагIаш йола отклик хиннаяц американски оагIонгехьера. Переговорий малан дувцача хана из эггара хьалха переговорий дош ше тIакIалтIапанкха гIийртар. Дукхьал космически гера кхехарах дола дош дувцара бокъонца хоадам бе безача метте, цига дерригача ядерни герзапна дувзаденна йола дешаш дувцалга тIагIертаде аьлар США. Вешта аьлча, США-с лелаш доваш дола гIулакхаш бахьан долаш юкъагIьийна переговораш Женеве яь дола дешаш.

Советски Союзо сецах лаьца е йоах переговораш? Сихдаь герзаш хьаделга космосе кхоачадара торо юкъера яккхарах, спутникашта духьалара гера а юкъе лелаш йола ударни космически средстваш вIалла а юкъе ца яккхийтарах. Вешта аьлча, — космосера Лаьттана а лаьттан тIарен космоса шийна чуреи космоса а тIема кхерам ца хилийтарах. Эггара хьалха боинхаш беза гIо а лаьргIа вай-м. Переговораш дIайолаеча заш вIаши моратори оттаергъа вай ударни космически системашта тохмамаш дараш уж йоарлваран.

Цу тайпара вIаштIехьабаьккхача барто космосе сихдаь герзаш хьаделга кхатеха па Iеш, кхы кIезигагIча лоархIаме доацаш гIо а дергдар. кокх стратегически герзаша доазув оттадареи уж кIезигдареи дешаш къоастадара. Из къаьста балалданкка доара сов.

- Космически герзий проблема ах е дукълагIа дакъа къоастаь йита йиш йолаш яц. Йиш яц, масала, спутникашта дукхьаларча герза дакъе тайпа дехкен вокхаш... да йукъа бахед, вай лакха спутникашта дукхьаларда дийхха а дийкха, космически герзаш вокх тайпашта, оалаш ма дарра, бьцпара сердала. Иштта дича а вешта яхча а, сихдаь космически герзаш хьаделга да-кх из. Цу тайпара сихдаь герзаш хьаделгта бокъо йолаш хилийта гIертарах латт США позици. Цунна тешал ду американски кулгалхоша вIашагIкхийттача наха хьалхайле санна, иштта вайна контакташ хиннача метте а яьча официальни заявленеша.

Цу тайпара, космоса проблемаца а хIаьта иштто переговорашна лерхIарашнра а американски оагIон гIулакх цу дешашцарча вай гIулакха нийсса да юкъмаччахьа да. ТIаккха фу маIан долаш хургьар переговораш? Переговораш яй алийтар дукхьа эшаш мичай переговорашн-м, сихдаь космически герзаш хьаделга эффективно юхатохара да шаш.

Космоса милитаризаци ца хилийтара тIадерзадиь гIулакхаш цхьана чекхдахаза дергдоацата мел аьча а США доал деча гIозарашка кхетадергхиларах теша лоара сона.

Хаттар. Дукхача мехкий политически гIозараша хьанкхайкаду советско-американски диалог юха дIайолаяр шоашта ловш хилар. Iа мишта доархIа хIаларча хьашпара диалог, переговораш?

Жоп. Аз кхетадечох, деникхийча политически дешаех — машара кхелаш шоаш къоастадарах тийша йолаш долча дешаех йола диалоги переговорашн а юшараш. ХьалхагIа а дувца дийзад са: цу тайпара диалог пайдана хиларах вай тешаде гIертанза барrбоацаш хIама дац.

Вай массаза а тIехье за шенхаштан хьадан переговораш ира. Хьалхашка латта дешаю къонстедара нийкъаш лахара гIулакха из уйла йолаш за вай США хIанзарча администрацеца а. Халахете а, переговорашцара нийкъ кхы тайпа бар вайна хьалхашка нийсбенияр. Хьазаргда вай ядерни герзашта — стратегически дарашта а, юкъерча таьналга кхувсарашта а доазув оттадари уж кIезигдари санна лоза эггара лоархIамегIара дош. Шу соагIа, ха аьнхар Вашингтоно переговорашта вIалла юкъе а па яр дукха массе тайпара бахьанаш лехаш. Цу ханах пайда ийцар кхыча гIулакха, — нердача шерра масштабни тIема програмашта нийк хьабеллара.

ХIаьта Женеве переговораш дIайолаедча, геттара сиха гучадаьлар, США нийкалаш цига конструктивни уйлаш йолаш а на боагIаш. Советски Союза гарга тIема совленаш США-на дургIолаш йола решенеш вIалл тIехьъяха дага болаш бахьхилар. Цу тайпарча переговорех, баьцлар аьлча, бала пайда бац.

ШенхаштТан пайданеш переговораш хала йиш яц оагIоний нийсхон цхьатарарча кхерамзлени принцип тешаме кхоачашеш хилча мара. Из принцип лелаво Вашингтоно на тигарах юкъагIъьлар Женевера переговораш а. Вашингтоно лахкнитар уж переговораш.

Дувца а къоастале а дезаш дола дешаш тахан а да хьажит мелд. Уж къоастаде а дезаргда.

Бокъонца хьадда бакъде безам ба са диалог, дерригача мехкийн халкъийн кхерамзлен хьашташ терналлеш йола барт вIаштIехьбанкхара тIаерзаьь тешамен шенхаштийн кийча хилар.

Цу тайпара я вай кхетош йола диалог.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА МАШАРА ДИ БЕЛГАЛДАЬККХАР

Хоза а сакъердаме а чакхдаьлар машара Дерригдунен ди. — 1-гIа сентябрь МагIалбикорча Керда-Редант яхача юрта.

Цу хьамсарча цIейна хетаньча «денала урок» дакъа лаца цига хьийха бар Советски Союза Турпал майор Аушев Руслан, майор Аушев Адам, Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч - ГIалгIай пачхахьалкхен театра гIалгIай труппа керттера режиссер, Российски Федераце Пачхахьалкхен преме лауреат, Нохч - ГIалгIай АССР искусствий заслуженни деятель Хакишев Руслан, Къахьегама ЦIеча Байрахха ордена кавалер М. Дарсигов, кхыбараш.

«Денала урок» хьалелаш ена йолалу Советски Союза Гимн. Дешархоийта хьалхашна къамаьл ду Р. Аушева, Р. Хакишева, М. Дарсигова. Цар дувц Даьхенах, Советски захара хьисапах, тIом ца хилийта гIерташ вай парте а правительства а, дерригача советски халкъо лоадтIабеча къовсамах. ТIахьех дешархой дика деца. Даьхен безза бола къонгаш а мехкарий а хила. № 5 йолча юкъерча школа военрука Р. Цечоева дIадеш ГДР долча Советски Эскара дакъа командоване цу школа дешархо хиннача, Богатырева Мовсара Зибейрас цхий дехкар кхоачащдеш хиларах пун даьга, ваьнита дайта кахьат - баркал.

Иштта хоза дIайихьар цига машара Дерригдунен Ден хетаьль митинг а «машара урокаш» а. Цига ваьхь доацаш хилар къахьегама ветеран, хьехархо - пенсионер И. Барахоев, юртсовета председатель И. Лоовов, «Алханчуртский» винсовхоза директор М. Чумаков, совхоза партийни организаце секретарь М. Точиев, цу совхоза йоккхагIа йола экономист А. Барахоева.

Митинг хьайиллар школа директора Б. Цечоева. Цига къамаьлаш дир М. Чумакова, В. Лоовала, А. Барахоевас.

Иштта укхаза дIадихьар тIема - спортивни ловзараш: футболах ловзар, топаш кхоcар. Футболах ловзаш котъйиначa командана ала хьожаьйар эпсарийн ... бок.

Уж ловзараш дIадоладара лента хоададу Аушев Руслана, мIарга а техе ловзара юкъе-войккх цо бурган. Дешархоштeн юртарча напирхоштен юкъе хиния ловзар чакхдаьлча юртара футболисташ нотбоалаш. Цирга кхоач Аушев... цIерагIа йола кубок а. «Вошал» яхача интернациональни доттагIалла клубо Машара фонда яхчудела гуллир 70 сом.

* * *

«Красный молот» заводa къахьегамхоша чакхъяьхьар машара Дерригдунен Ден хетаь митингаш. Уж хилар завода тайп-тайпарча цехашка, кхыча подразделенеца. Цига къамаьлаш деш производстве хьалхадаттараша токара Л.-А. С. Сайдаева, сверловщика Д. В. Карибова, кузнецаша — В. М. Янкиева, С. В. Иванова, гидрорезчика С. Ю. Невенина, кхычар дийцер американски администраце бехкагIа техан Iалаьмете ира латтача дунен тIарча хьалах, тIом юхатохара Советски Союза, кхыча социалистически мехкашa хоаттабеча къовсамах. Даьхен ина совоашцара хIара советски сиго кхы а хьанирегIа къахьегa дехилтах.

Машар Ден хетаьча митингашка дакъа лоацаш хилар 3 эзар сов гIа саг.

Митингаш чакхъяьлча заводчанаша субботник дир. Цига даькхха ахча цар дIачудала лаьрхIар Машара фонде. Дерригa а цу Фонда дIадала цар лерхIар да 6—7 эзар сом.

Иштта машар Дерригдунен Ден хетаь митингаш хилар «Чечингтройтранс» яхача автотранспортни объединене бохкамашка я. Цу дийнахьа къахьегаш даькхача ахчах 3637 сом ... лаьрхIар Машара фонда дIачудала.

Уж тайпа митингаш, кхыйола мероприятеш хилар республика дукхаха бохкамашка. Массанахьа а чIоагIлаьд цу дийнахьа къахьегаш даьккхача ахчах цхьа дакъа Машара фонда хьожаде.

В. ВАБАПОВ.

ХЬУВКЪАМ-84

БАЬЦАДААРАШ— ПЛАНАЛ СОВГIА

Укх шера шоаш хьалхадаь баьцадаараш сихбенна чуоаш боахк Ачхой-Мартански района «Урожайный» совхоза болхлой. Дика хьийхай нарсаш, помидораш, кабачкаш, хохаш, кхы тайпа даараш.

Ден сердалонагIа хьанал айденна къахьегаш ба 12 бригадера болхлой, Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа 150 тонн баьцадаараш чуаш цар. Кхай тIара бола сацийтац догIа делхача дийнахьа а.

— Укх тIеххьарча деношка хаоттамо чIоагIа духьале ю тхона, — йоах совхоза директора Гиреев Султана. — ТIеьда йолча дийнахьа а худаш йола хано дага ца йоагIаш балхаш ду тха къахьегамхоша. ДогIа делхача хана а 70—80 тонн баьцадаараш хьа ца доахаш цхьа да дIадахийтац цар. Дерригa низаш тIадерзадаьд цхьаккха хIама ца дойташ халача хьалех хьалихебаь баьцадаарий хьувкъам чуийца бахкара...

ХIанзле тIеххоачашъаьй цхьадола баьцадаараш пачхьалкхенга доххара карарча шера планаш. Иштта, 1 сентябрь хьатIаоттаю нарсаш ехкай 1320 тонн, планагIа йоккха йоагIараш 1250 тонн йолаш, кабачкеш планал совгIа 380 тонн а йолаш 980 тонн ехкай. Уж баьцадараш кхы а доккхагда совхозо.

ХIанз укх деношка геттара сихдаьл совхоза болхлоша помидораш хьаяхара балхаш. Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа чуэц 100—120 тонн. Царел 20—25 тонн переработка яра Самашкински консервни завода дIайоххийт, Грознерча «Горплодоовощторга» тикацка йоххара — 10 тонн, хIаьта вож юкъейнсa дукхагIьараш — 65—85 тонн хулаш ярашта шоай цехе томат доаккхаш переработка ю.

ХIанзле помидораш яхарен йоххарен ах план кхоачашъяьй Дадаев Мохьмада, Цицаев Саида, Салуваев Велимхана, Чукуев Абоевита кулгалдеш йолча №№ 6, 4, 5, 2 йолча бригадаша.

Шоай низ дIакховчар ду баьцадараш консервни заводен шоай цехен дIаккхухьаш болча шоферашa, трактористаша.

Помидорий хьувкъам лакхбара хIара догIа моссаза делха зене йолча хIамаштен лазараштен дукхьала химически молхаш тоха езаш хул совхоза механизатораш. Из болх а шин сменагIа бу цига. Къахьегама овсарле къаьстта лакха йолаш чакхдоах уж бокха лоархIам болаш дола балхаш Эдильханов Ахьмада, Газбиев Iийсас, Махьмадиев Ахдана, Сулганов Руслана, кхыбараша.

— Карарча шера 11500 тонн баьцадаараш дIалургва оаза пачхахьалкхенна, планагIа дIадала доагIараш 10700 тонн долаш, — йоах шеко йоацаш волча Гиреева.

«Урожайный» совхоза къахьегамхой социалистически ях лелаеш ба шоашта доалахьа уллача «Овощевод» яхачеи Къулбаседа-ХIирий АССР Пригородни района «Россия» яхачеи совхозий баьцадараш лелдаршца. ДIададахача шера яхье хьалхле яьнкай «Урожайный» совхоза болхлоша. Укх шера а на яккха уйла йолаш дерригa шоай низаш оакгагIдаьха къахьегаш ба уж.

С. АУШЕВ.

ДАИМ ХИЛБА МАШАР!

ГРОЗНЕ ХЬАЬШИЙ ТIАЭЦ

Хоза кийчъенна, доккха цIей деча санна я укх деношка вай республика столица город Грозный. Из шиa бахьан долаш а да. Вай республика берригача бахархоша хоза хеташ тIайийшар кIиравдийнахьа СССР-ей ЛНДР-ей кагирхой доттагIален барт цаI хиларен I ВIашагIкхетара юкъе дакъа лаца бахкха хьаьший. Дикка хьаала соавкъиний горда, бIарг хьоастaш да улицаш а проспектий а сурт, аэропорте вожаца оагIорахьа мико лестаец я байракхаш, цхий тайпара дегагIоз йолаш ба нах. Уж арабаьнаб вошал долча Лаосера вай мехка боагIаш болча кагирхой никалашка моаршал хатта дагахьа.

Аэропорте Iойосс доттагIий-боалабеш йоагIа ТУ-154 яха самолет. Цун трапага кхаччалца шин мугIара аэровокзала IотIакхачшаш шин пачхахьалкхен байракхилгаш, зизаш бе а доахаш латт грознерски пионераш. Юхкерa а хьелдалу самолета кхI, эггара хьалха гуча йоалл вошал долча мехка кагирхой делегацeна хьалхальнна ена. Лаоса Халкъа-Революционни парте ЦК член, Лаоса кагирхой халкъа-революционни Союза ЦК хьалхарча секретара декхараш кхоачашду Тхонгинн Фомвихан, СНРМЛ ЦК секретарь 2-ча декабре цIерагIча пионерски организаце председатель Бунтхави Комбрия, город Вьентьяна СНРМЛ комитета хьалхара секретарь Кхамкон Пхонвонга, парте, халкъа кофтамукъале бахьан лоаттабьча тIема ветеран, генерал-майор Кео Луангсена, Лаоса халкъа Турпал, вонкхагIвола лейтенант Кхамхом, кхыбола хьаьший, Лаосски Халкъа-Демократически Республика кагирхой делегацe юкъебоагIа кагий наьх кхыкарий.

Хьаьшашта дукхьалбахьа ба вай мехкара а республикинера а партийни, комсомольски болхлой, ВIашагIкхетара сий дола хьаьший, республика общественноста вийхалаш. Масала, царна юкъе ва парте Грознерски городской комитета хьалхара секретарь, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро член Н. Н. Семенов, ВЛКСМ ЦК секретарь В. И. Федосов, ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, ВЛКСМ ЦК член Г. Х. Эльмурзаев, республика дика бовзаш бола хьинаре къахьегамхой Социалистически Къахьегама Турпалаш Н. И. Ведерников, Ш. М. Хаджиев, Советски Союза Турпал майор Р. С. Аушев.

Iобессача хьаьшашта дукхьалбоахк тух-сискал а кийца, вайнахьа къамаи костюмаш тIахьаш бола йоIий а зIамагий, цIе гвоздикаш ду царна пионерашеи октябрияташеи.

Хьаьший аэровокзала хьалхашкарча майдан тIа кхоач, укхала а дукха кагирхой гулбеннаб, лозунгаш тIа, транспаранташ тIа дIаяздаь да вошах долча шин мехка доттагIал, дIа-юха лелалу бувзамаш хестадеш дола дешаш. Хьехош музыка, кагирхошка доакаш дола комсомольски илли. Уж чакхдоалаьче а дIайолаяу вайнахьа дог айдеш йола халхара йиш. Гонда юкъебовл Назранерча районни культура ЦIен «ТIаргиш» яхача халхара ансамбла доакъашхой.

Митинг хьаелл Г. Х. Эльмурзаева.

Цун къамаьлаца да укх денга республика кагирхой вIоагIа хьешаш а сагувсаш а хиина хиларах тешавеш долча, Лаосан Советски Союза юкъера бувзамаш хьалха денз хьадоагIаш а ди тIехьа чIоагIлуш а хилларах тешавеш дола дешаш. ХIаьта дIадолалуча вIашагIкхетаро дика дер юртаргхилар белгалдоахаш цо къаьста.

Дош лу Лаосера еначa делегаце кулгалхочо Тхонгинн Фомвихана. Цо дег тIара баркал аьлар иштта вIайхача безамца шоаш тIаэцарах. ВIашагIкхетара боккха мах бир цо, хIана аьлча, шин мехка — Лаосен Советски Союзен кагирхой барт цаI хилар, доттагIал кIоартдалар, чIоагIдалар шинна а мехка лоархIаме хIама да.

— Ер ВIашагIкхетар, — аьлар Тхонгинн Фомвихана, — кулаш да дунен тIара хьал сатеме доацача хана, американски империализм машара, наьха правеча захара кулг тIакховдаде гIертача хана. Машар лорабарал, цун тIехьа къовсам лоаттабарал сийлахьа гIулакх цхьаккха а дац. Из да карарча хана кагирхой коммунистически болама хьалхашка латта керттера декхар. Цудухьа со дог тийша я укх ВIашагIкхетаро машар лорабара ший дакъа юкъехоаргхиларах.

(ВIашагIкхетарах йола материалаш 2-ча оагIо тIа).

СССР-еи ЛНДР-еи кагирхой доттагlала а барт-цхьоагlон а вlашагlкхетар

ДАИМ ХИЛБА МАШАР!

ВlАШИЙ ДАГАРА БОЛЧА ХЬАЛЕ

В. И. Ленина цlерагlча Грознерча майдан тlа гулбеннача кьаха дегашца дуьцаш да Ленинах, партех, комсомолех долча цlлей дешаш. Лаосеи Советски Союзеи халкъашта михьерча доттагlала хетаръ стихаш. Укхаза гулбеннача кагирхошна бlаргаго йиш я шин мехка байракхаша хоабаь кхоица тlалатта эмблемаш — СССР-еи ЛНДР-еи кагирхой доттагlала, барт цаl хилара l Вlашагlкхетара символ, кагийча наьхем мехкаршн бе доахна доттагlала лозунгаш, транспаранташ.

Трибуна тlа боали цу хоана доттагlала цlей сий доди хьаьший, царна юкъе ю КПСС Нохч-Гlалгlай областной комитета цьалхара секретарь В. К. Фотеев, Лаоса Халкъа - Революционни парте ЦК член, Лаоса кагирхой халкъа-революционни Союза ЦК хьалхарча секретара деккараш кхоачашдеш йоаl Тхонгвин Фомвихав, НГlАССР Лаккхьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, парте обкома шоллагlа секретарь Д. Т. Завгаев, КПСС Грозненски горкома цьалхара секретарь Н. И. Семенов, Советски Союза Турпалаш, СССР летчик-космонавт Е. В. Хрунов и Р. С. Аушев, Социалистически Кьахьегама Турпалаш Н. И. Ведерников, Ш. М. Хадашев, иштта кхи бола доттагlала цlей дешаршхой.

Сатем етт майдан тlа. Торжественни митинге дакъа доацараша анзаш доахи В. И. Ленина памятникна, революце баьччан сий а деш. Цул тlехьагlа моарпала доли а оалаш торжественни митинг хьеалд ВЛКСМ Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева. Митинге дакъа доацарашта хьалхашие кхамал ду парте областной комитета хьалхарча секретара В. К. Фотеева. Цо дакъала бувш шlейна юкъе дакъа хаца аьнна республика столице гулбеннараш, цул совгlа КПСС обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхьарча Совета Президиума, НГlАССР Министрий Советагара моаршал а луш. Вlашагlкхетара болх дика дlабахар, шинна оагlонна пайдане болаш чакхбалар доацц доаца боакх.

— Ер, хоза цlей орденаш делеча Нохч-Гlалгlайчь чакхдаккха аьнна ларlдарах дика хетар хинна тхона, хlана аьлча, хьаlадоагlача шера Москве хургlолча кагирхойи студентийн XII Дерригача дунен фестивалага нийсо ера цхьа этап ер хилар. Вlалла шеко яц, укх вlашагlкхетаро лоархlаме а доттагlал чlоагlдара дакъе дикна йоакха а коттиг дlадоацарганларех. Шин мехка юкъера бувзамаш чlоагlдурхилара доле тешал да укх шера юкъе вlашагlкхийттача хана вай шин мехка кулгалхоша — Черненко Константин Устиновичаи Кейсона Фомвиханан юкъе хинна къамал,— аьлар цо.

Майдан тlа аеттача лаосски советскии кагирхой бlаргашка хьежача хеталу цар дегашка хlана алхха цхьа уйла а аьнна — дlа-юха лоладу эгтара лоагlдоала бувзамаш ма хулла хьалдоагийтар.

Аргlашера доаш лу Лаосера сиача делегаца кулгалхочо Тхонгвин Фомвихани. Цо а иштта белгалдаьккхар Грозне вlашагlкхетар алхха дика тlехьле йоаш хургдар.

— Вай укхаза гулденача хана советски мохк а дуне машар безаш доала адам а ваннъадоаш да сийлахьа юбилейна — фашизм хlаьшаьча 40 шу дизара. Цхьа эгтара доккхагlдоала дакъа Советски Союза доалл. 20 миллиона болча цул мехкарашцаа кьонгашея синош дlаденнад фашизм цlенъьа дlаьккхара, царна юкъе хинна Нохч-Гlалгlайчен кьонгаш мехкарий.

КПСС ЦК Генеральни секретаргара, СССР Лаккхьарча Совета Президиума Председателагара К. У. Черненкогара дlайха моаршал луш, цlей доакъашхой балха тlа аьттув балар лоаш из хинна хиларах дувц ВЛКСМ ЦК секретара В. И. Федосова. Цо хьадела шин мехка кагирхой доттагlала Вlашагlкхетар.

Цхьан юкъа сатем отт, тlаккха майдан тlа еи шин паччахьалкхен гимнаш. Укх чакхйоалаеше а цхьан оагlорахьара гучабоала вайнахьа хухар дуьцаш бола говра бахреш. Царна хьалха воагlа ха аха вода, дьи тlа дина кайгаш вола воакха сак. Из ва тlема а къахьегама а ветеран Гайсурнаев Мухьмад. Войх оагlорахьара гучабоала болхлой спецовкаш йихаш бола кагирхой, царна хьалха ва Старогрозненски УБР бурувлеттар, ВЛКСМ ЦК член Харин Александр. Гайсурнаева а Харина а лаьхха ай а яьбе йоакк хьоталь факелаш. Майдан тlа оттабаьча лаккхача, боккхача када юкъе кхаччалца дlатlа а йиха, доттагlала цlн хьалсага езарашна дlаду цар уж. Хlаьта-из дlн хьалсага боккъо еннай Лаосерча йоlа, Московски паччахьалкхен университета студентка Вонгвичит Сисуния Оренбургски областерча механизатора Борзенко Владимира. Уж юхеболх цlн хьалсага езача нада, цу хаина ала бааьле лоталу доттагlала йlайха пlн. Цlаьхха ерригача майдан тlа гlодда сигала долх кхокхарч. Дерриге а машар, бlайха бесам. наха юкъера хоза гlулакхаш дагадохийташ да укхаза. Кхьча тайпара хила йиш я шар доттагlий вlашагlкхийттача.

Митинг чакхъьнай, бакъда дlа-юха уьстац укхаза гулбеннараш, хlанз уж болх Доттагlала майдан тlа Н. Гикалова, А. Шерипова, Гl. Ахриева оттадаь памятник долчаьа. Цар бахьа бежача беррига наьнъа йистошка моарцал хеттаъ, кулгаш, байракхилгаш лестаеш бе хьаьпашта накъбеьхка республика къахьегамхой, дешархой, студенташ. Цул совгlа, «Грознефть» объединене цlенга театрально-концертни зала хьалхашкен шоай концертни программаш йоазийташ я вокально - инструментальни ансамблаш коллективаш. Памятника хьалхашка соц колонна, тlаккха шин мехка делегаце цlерагlа зизаш доих цунна юкъе.

Дlахо кхы а дукха сакъердаме мероприятеш я Вlашагlкхетара доакъашхошка хьежаш. Царех цхьаьрая хургlолча В. И. Ленина цlерагlча культура Дворецага хьа йолх укхазара хьаьший чубагlа автобусаш.

Республика кулгалхой хьамашта Грозне хоза моттигаш йовзийтаь ба.

Тха интервью

КАГИРХОЙ — МАЬРША ВАХАР ЛОРАДЕШ

Дикь дика. Шин тайпарча бlоналлах дизза да уж вай республикерча кагирхошта шина ца lаш, бокхагlнерна а. Хlана аьлча, уж бовча бевзаб гlаьнарча, воцал долча Лаосерен вай мехкарча тайп-тайпарча гlорадешхарен кагирхой. Вайна массарна хоза ма дий, доттагlа хьоашагlа вар вейна эгтара доккхагlа доле совгlат, дагагlоз хилар. Цу тайпара дагагlоз йолаш да вай хlанз. Са сий а дейн шин мехка кагирхой хоачча шейна сий доле хьежа вала соц. Из дог тохаденнйташ да.

Вай советски наьха дика вевза а укх тайпара шейна кьинарерча къахьегамца белгалдоваьа. Иштта ер кагирхой цlей са бригадерча гlишлонхоше деаду кьаьстта а дика къахьегарца. Хlанз тха хьалхеи да Нохч-Гlалгlай пединститута нерда дешара корпус, из совгlат а кагирхошта наьргlа да. Хьанал дика хьалхбуза гlишлонхой, 1985 шера февраль бетта чагlа кьахьег оаца.

Дукха бувзамаш, дlа-юха лоладу дика гlулакхаш да Лаосеи Советски Союзеи юкъе, хlаьта цу гlулакхаша вай дакъа вlаминга доле а, юкъахьош а вай республика. Укхаза ала деза лаосски кагирхой вай республика столицерча № 3 йолча профессионально-технически училище дешац, шоай хургlоза балха специальность lемаш хилярех.

Аэропорта, В. И. Ленина цlерагlча майдан тlа, «Доттагlала» яха клуб хьалаш дика кхамаьлашка лоархlамегlа йола моттиг дlаноацаш дар машар лорабара хетадеь дешаш. Кьаьстта а цу гlулакха дакъа юкъедаьнье деза кагирхой коммунистически болала. Кагирхой а бе доаллий машар лорабар.

Хlаьта Лаосеи Советски Союзеи кагирхоше цу гlулакха шоашкара доагlар дергзилера доле тешал да ер вlашагlкхетар.

Ш. ХАДАШЕВ,
Социалистически Къахьегама Турпал, гlишлонхо.

АЗ БАРКАЛ ОАЛ

Лаоси СССР-и — шоайла гаьна дада уж мехкаш, бакъда, гаьна дада а доттагlала вlашкетаз вай. Вlашкетаз, уйлаш, лоладу гlулакхаш цаlна — наьха вахар ирзз долаш хилийтара тlадерзадаь доланаш.

Ер вlашагlкхетар хургдаьга хайча бокхо хьаь уж лар са дага, кьаьстта а дика хийтар са кхийнача Грозне из чакхдоаккхаш хилар. Тайп-тайпара моттиш дlацаш ба вlашагlкхийтта кагирхой бакъда, уж кхет дlа-юха дуьцача кьамаьлех, хlана аьлча, хlара шоаллагlа доле дика доттагlала, юкъерча бlайхана безама хиларах. Укх тайпарча кагирхой форуме юкъе йоагl машар сий доле гlулакх да, кхы доккхагlа сий да цу шейна вела хьаьра хилар. Цу тайпара са кьарlегlча кагирхошта дохкха баркал ала бейам ба са.

В. И. Ленина цlерагlча майдан тlа лотайнр шин мехка кагирхой доттагlала цlн, из йоахал а телаш, дитlехьа сийрдаьелеш эгар ясо соно лаосскии советскии кагийча наьха, мехкарий дегашка, цар барт цаl хилар лее.

Цар — тахьерча кагирхошна кьайче дlаволидо ше вай мехкашта юкъера гlулакхаш чlоагlдара, чlоагlдара гlулакх. Хlаьта, цар уж дика дlанаьсаргхиларех шина а яц.

Р. АУШЕВ,
Советски Союза Турпал.

Вlаший довзара ярмарка

В. И. Ленина цlерагlча культура Дворецна воа хозача фонтана гонаьна дlанийсдаь да истолаш. Советски Лаосеи мехкий барт цаl хилара, ярмарка терхеш тlа а вар бахьхаб укхаза дукха вал. Дошкарход дlаминга бlаргаш а бо шоай дувхарца, боааий берча кочамашца, доккхийча нlай баьташца, белабенна хиларна кег тlа цхьа сийрда лер кхаш. Истолаш тlа дла республика школий а пионерий Двореций а дешархоша шоай кулгашца хьа ю тайп-тайпара хlамаш. Махала. Реутова Любейна хьалхашка латтача истола тlа я масса а тайпа бесаш дола ловзоргаш. Берашй лотерейни кьинашта тlаух, хlаьта кхади бетар шинна совгlат а йице дlаволо. Цул совгlа, шоашта езаенна ловзорг ева а йиш я шар. Кхы кlезигагlа бац укхаза боккхийбараш а. Хlаьа ярмарка дай болча бераиша дукхагlа торо яла гlерт уж шоашта дезаденнача хlамангге кьажа.

Укхаза латтача цхьан истола тlабоагlа вай поттагlий — лаосски кагирхой. Дет тlа гlозал йолаш шоайла къамаьл а деш, кьоаш ба уж сувениргашца. Царех цаl тlаволла лотерейни чулолча кьинаьа, шортенга дlахьежаду ши билет, хlаьта цох по йоаих гlетта боза доа сатма нlай кхоих хьаьа паниш.

Кхам Пхон раьза ва Шахарча пионерий Дворецна «Говза кулгаш» яхача кружока членашта хьалаьча цу кинагlаха.

Кхам Пхон а цукпар воакъостий а Грознерча № 3 йола профессионально-технически училище дешаш бола шоллагlа шу хи.

Кlезигагlа воцаш латт ярмарке хинна хlамаш, цхьан истола юхе кхест ловзоргмашина ева безам бола кlаьнкаш, вокхазахьа йоlагаш хьалаьча дахьа хlамаш цаца ба. Тайп-тайпара а укхазара хlамаш. Ма дlадевна меттехьа Сагапов Муслим кхадж барех бургацх ловзаш йоахка пьагилгаш ца кхьа.

Ярмарка йоасадуш йоагlа, бакъда кхьанха дlавбдаш укхзара ши кулг хьесса болаш. Цхьайкъ бе йоаиц lазагlа, хоа пхьагилгаш, вокхан — хахчан, казялгаш lагlангаш, н. кх. дl.

Барт цаl хилара ярмарка кийчъяьрех цаl я Заводской районе пионерий Дворецна методист Васидец Ольга Ивановна. Цо йоах:

— Тахан укхаза сувенираш йоаиа вlашагlтоха ахча дlадоаьийтаргда хьатlадоагlача шера Москве хургlолча кагирхой студентийн XII-ча Дерригадуне фестивала фонде.

ДоттагlIала клуб

«Сийле хийла совгlат лаосски доттагlали» — цу тайпара лозунг да В. И. Ленина цlерагlча культура Дворецна фойе чуводача шийна бlарг тlасаш. Укхаза, воа урагlакхай а шин паччахьалкхен — СССР-еи Лаосеи байракхаш, кlезига кьы а ха яьлча хьаалдаргьа советско - лаосски доттагlала клуб. Хlаьта цlн а тиллай цох кlоарга майн долаш «Доттагlала» яха а ю. Укхаза дlайоладу из хьаьллара хеталь йола митинг. Хlаьрене безам ба цу клуба кийчъдаьчуга хьажа, шин мехка юкъера бувзамаш, барт кlоагlа хилара хьа а ю тоха а тешаш.

Митинге гулбеннарашта хьалхашка дlайахча, дегагlа доагlача лаашца хьамаьл ду СНРМЛ ЦК секретара, 2 декабра цlерагlча пионерски организаце председателе Вунтхави Конибрнас. «Доттагlал» яхача клубо кхы тlа Лаосерен вай мехкарен кагирхой вlашкагlкхеттарг хиларах, дlа-юха дукхагlа довзийтаргхиларах бола тешам бар цул дешашца.

Цул тlехьагlа шинца а делегаце кулгалхоша — ВЛКСМ ЦК секретара В. И. Федосова, НРПЛ ЦК члена, СНРМЛ ЦК хьалхарча секретара деккараш кхоачашдеш Тхонгвин Фомвихана цхьана хоададу клуба нlаlаранаш доаллар лента.

Доттагlала клуб хьайихилай. Хlаьшашна чуволаш, марша доагlаша яхаш сатам шерра еллаеннай кун нlаlараш. Укхаза делегаце кулгалхошта хьалхашна тух-сискал дахь, къаман костюмаш юхаш бола йоlаl зlамсагой, цlена гоза ловзаш гойташ ба самодеятельни артисташ.

Юхезагlа клуба демонстрационни зале кхоач, тайп-тайпара чулоацам, лоархlам болаш и укхаза кийчъяь Лаосахи вай мехкахи дукха довзийташ йола экспонаташ. Цар дувц шинна а мехка экономически и культурни а вахарех. Кьаьстта белгалдаккха, доагlа, укхаза Нохч-Гlалгlайченна латтаь экспозици хилар а, цо дувц республика кlаьнкегамхоша доахача толамех, культуре деlаахарах, иштта кхы дукхадарах.

Клуба чубоагlаш я цкъы а цхьа зал. Царех цхьанне чу гойт кинофильмаш, хlаьта уж дукхагlча даьнье Нохч-Гlалгlайченах да. Укхаза довза, хьежа йиш я, фильмашка гlолла, экспозицена ца довзийтац дизачунга. Шоллагlа зал — библиотека я.

Цу чу хилар сиина а оагlоракьара дагабоалаш, уйлаш аьхьа дола къамаьл, СССР-еи ЛНДР-еи делегацей балха. Вlашагlкхетарна диина моттиг дlалоацаш хургья «Доттагlал» яха клуб.

Доттагlала майдан тlа.

КОНЦЕРТ ОТТАДИР

Машара хетадьча дешдашца чакхдьиккхер ВЛКСМ делегаце Лаосерча хьамашта дешна концерт. Из хилар В. И. Ленина цlерагlча культура Дворецна концертни зале. Цу дешашца ер чакхдаккхар шиш бахьан делаш дар — эргнга хlана ди ванна программа машаре, тlема дукхьала кьовсам доаттабара тlахьехаш яр.

Дукха цlн хеза болча ялдалархоша, коллективаца, самодеятельноста артисташа дакъа лаьцар концерта юкъе. Эгтара хьалха из дlа а долаш, «Тха — Советий мехка кьонахlа» яхача пролога-моартаьла юкъе дакъа лаьцар Ленинградерча В. Капранова цlерагlча культуран технически Дворецна «Ровесник» яхача берий хореографически ансамблон «Вашлаш» яхача Нохч-Гlалгlайчен халхара халкъа ансамблоя.

Дек илли, цул тlаьхагlа сцена тlа боала халхабувлараш, иркн артисташ, вокально - инструментальни ансамблаш. Малагlа за Ерригсоюзни а халкьафита юкъерча а конкурсий лауреат, НГlАССР заслуженни артист, ССР Союза Пачхьалкхен Академически Донкхача театра солист болча вай мехкахочо М. Минаева. Еррнгросийски конкурса лауреата Москонцерта артистие Т. Петровас дlаоала иллеш дeза ца деннар. Иштта дезаделар цар а кхыча советски делегаца артисташа а дlаьхна иллеш, хьалхараш, гойта музыкально-поэтически, акробатически, вокально - хореографически композицеш. Лаосерча бахьнача хьаьнашта а.

ДИЦЛУРГДОАЦА ДЕНОШ

Грознерча Революце проспекта тlа гlолла (лакхера сурт) дегаш гlоадаьнна, проспектана моарцах хеттаъ чакхбоалаш ба Лаосера бахьха хьаьший. Кьаьстта а дегашка дуьхаш хилар (лакхера сурташ) В. И. Ленина цlерагlча майдан тlа хиннача торжественни митинге сурт. Укхаза гуш ба шин мехка турпалаш, Лаоса делегаце кулгалхо, доттагlала дlн хьалсогаш бараш.

В. ЕЛИЗАРОВА,
Р. АУШЕВА сурташ.

ПОЭТ А, ГРАЖДАНИН А

Ленин магlа баьрче воцш,
Эттар хьалха ша мотт lамош
беро а тlехь «Ленин» баха.

Хьамъало, малlаме, халкъа оалленхочун иллена а, зирала хьеzама а тарра, поэта кхайналчe цу революционно - граждански уйлашта лалла дlасетташ я Даьхенцара шиb боккха безам, хада йиш йоцца буззам бекебеш цо язьъь стихаш а. Церех цаl — «Нана-Наьсаре» — иза а вайна дагайоаr доврe сона:

Сай дай баьхи, со хьаьхна,
Наьна моха,
Даим денал сона тlебяхьа
Са дай-мохl
Тахан аз а, назманч хиина,
Хьох дег чура илли ала,
Дега дикагl йола уйла
Са кьол йоал.
Мичча мехки со вар хьине
Хьа башамаш, лоаман шоадаш
Даим сона духьал латт.
Нагахь хьа воl ца хиича а,
Хьаьнал вург ма бецар сона
Хьо ца хоастеш хинна кад.

Мел хоза я, мел тайша я, мел мукъана я поэта уйла! Мел цхьалзаме да, мел кхетаме да, мел зьоаламе да поэта дег тlара дека дош! Долхаш-доагlаш, дахар-денар дувцаш, хаденца вай вlаши деча къамаьле тарра ьннад поэта шиb хьамсара Баьче — «Октябраца нана хинна сийлахь Нана-Наьсаре» — хестаеш доаа дош. Бакъда, ишта шьяре ошалуш, атте кхеталуш, шеволагlа дагахь lемалуш йола стихаш хьакхолла цlаьхха, ца хоаш санна, атта хlашгlеьдаьннадац Чахкиев Капитона а. Цу стихашта тlехьа, деша тоезала, кхоллама нагlала ниисса (хьаштдале, соагlа), боккха къахьегам латт, вешта, поэта ше аьнначa бесса, «хьое бlогора боахаш балха, хийла биса йоаьь низткъела къахьегам. Капитона кулгйоазоша (рукописеша) тешаме мукlерал ду ноаргагlа, нийсагlа дош лоаш, дикагlа дола нийсалла сурт-сибат кьекхолар духе цо баьча балха. Цун кулгйоазош тlадола хlара каькате лист, цу тlа язсеа хlаьа йисар ше ихераш санна, урагlа ю, плоагlа а «догемиох дал а. Кlаьдеалараз, гlалаларах а лазере тоlеларах — цlанихо кэмагlбитенар Капитона шиb кхоллама болх. Цо ше а хьоре:

Хьаа са болча хана меттахь
Ер са къоалам социгбаь.
Кхерe цо хула са, меттах,
Стих ца оаш юсаргьяц.

Болх, болх, болх... Шиb лоацача вахаре тlеххьерча дента хочналца — болх... Стихотворени а кхийола произведени язьен ше вахча а, ше лепатоха сута хьалдар Капитон. Цlаьхха а, цlавха а, шьа лемонвелча тоадар дагахь дlадуллар цо шиb норда йоазув. Цудухьа дикаа Чахкиев Капитона ертаие оралалене дукха йоазош. Боцьнонц йистедаьача уж дала а. Бакъда, доаттlача дlаха, вай-м да цу йоазоша йоацта а даькарийла!

Шийла тхьахагlа а шиb хана кхийолча йоазонийн кхоллама балан lемалаша цlа. Уж йоазонаш боккха дахкаеначa толлаш кхочаргаш. Ма уйла хадднаьа шиb дог цу поэтаца ххьанр дуккхь чукъ Чахкиев Капитон. Цо хьегаьаьей шорчарийр боноа Тамбоа, Мальсагов Зоврбика, Озиев Ахьмада, Мутаьлиев Хьамзатбийкара, Яндиев Жамалдий, Осмиева Хьаьвата, хlьата кхыйолча гlалгlай йоазонаш исбаьхале гоазал. Ахка шиb цlаение хьанехьваш торам ца боц, хьахьа тlаьа хьаьхвал хьаьллоца веш сар вар Чахкиев Капитон. Бакъда, ше lемаьуш шлорга хьойла, хьамбараш шийгаро lомабола йиш йола хьоахараж ме гонраш кхейтаи ца тlехьаьевиа. Цу даьхьа хиицца ала йиш я, Капитон вахараш дlахьаьхтачул тlалхьагlа гlалгlай къамаи литературe lбазига а дукха болгlабаьныча поэтех цхьаниза а вац цун кхоллама гоазах пайда ца эцаш. Хlана эьча, цlаьхха ца лакхьаш, бувбува хьест санна, баркате бар цун кхоллам. Хlаьта йоакха деша говзал хиннача цу поэта тlехьалеваз вагаргlа пайда эца кхаргlадьннанчун шиb кхоллам а гонна лакхагlа диннаб. Цу хьаькаьа уккеза хьоахабе лоара сона Чахкиев Капитона лоазеца lемабенна, цун кхоллам шоаb балха юкъе биnьа цьабола гlалгlай поэташ: Плиев Махьмад - Сайд, Чахкиев Сайд, Торшхоев Ибрагlим, Арчаков Сали хана хьалха вайна юкъара дlакъаьста Албаков Жабраил Арчаков Тухан, иштта кхыбараш а. Цу поэташ кхочашду шиb залкъа тешаме воl а хилар, лаьцача хана-юкъах сийдолаш вазхача поэта къоаме тlехьенга маьрналайца дах веснет!

Са моаршал до хьега,
Къуш йоагlа тlехьа!
Дохкал са дага
Хьол доакхаг! дах.
Кхочашдe ма кхузах
Дисе са даьхар
Iо лара
Къовсалаьдергах.

Вай къамаи литературe, культурe хилалза вартавацца кхудожник вар Чахкиев Капитон. Боцьонца дизза дахал дар цун вахарна, кlаьта дакалца йхьа ба цун хlара мугl.

Халкъа юкъара хьаькъал, юкъара рузкъа да исбаьхале литература. Хlаьта из хьаькъал ирдеш, кlоаргдеш, доаркадеш, из маькe рузкъа дебадеш хьаьнала къахьийга ча йоазонхой цlераш, цар сийле, уж вахарах дlакъаьста бале а, тlехьенгара тlадьенга кхочаш, хана йоазала дlайоалеш маькe дагашара. Хlана аьлча, алхха шоаb духьа доацаш, халкъа хьамара, махка хьамара баькe гоазанчаш уж боленда. Цудухьа вай массаза а хьекабу литература дегlаккувлаш ондадоалаш шоаb зьемар дlадаьна йоазонхой. Цу тайпарча йоазонхоех вар Чахкиев Османа Капитон а.

Укх шера пхалагlча сентябре кховзтта шу дуз Чахкиев Капитон вееь, амма къаьзача lоажало цун дегl-са шийна юкъара дlадаьннa тхьа пхалагlа шу да. Бакъда, Капитона ше ма аллара, шиb йоазошца цо кхайнаьь дег-цlена уйла вайх дlакъаьста а яц а къастарг а яц!

Дукен чукъ вехаш тlехь пхийтта шу мара даьккхадац Чахкиев Капитона. Бакъда, цу лоацача хана-юкъа а цун низ кхачаб вай литературе маькe дола шортта йоазош хьехолла — тайп - тайпарча жанрах поэзи, проза, драматурги, публицистика. Иштта, 1959 шера арадаьннар «Нана-Наьсаре» яха Капитона поэзe тlемашка (бащла диса хьаьй лоэма «Октябрьа» хьаьле а йоаьш). Хьаьта кха а хьалхагlа поэта стихаш кагадийтай цхьаькхий коллективни сборникашка (масала, «Дахаь», «Хьона догаш», «Геланаряьма сборник»). Цун сборагlа, Капитона стихотворенеш арайийнай «Лорман lуйраа» хаммешка а, «Сердало», «Ленинни некъ», «Комсомольское племя» газетий а ягlонашта тlа. Лаьрхlа цу гоазала поэта кхоллама хетачу массехк передача а жимнай вай республика телевидене а, радио а гlолла кхаьйнаш. Бакъда, дукхе-дукхагlа да наха дlадевзаза диса Чахкиев Капитона йоазош: роман, повесть, драмаш, поэмаш, стихотворенеш, стихашца йаде берий фольклор... Хьаьтта махка да цу йоазошта юкъе кlоарга идейно - исбаьхале маlан доле, чоалхане а, синхаьрдема а сюжет йола, гlалгlай литта хочналлe гоaза хьаьхелле «Моаккза лоамаш» яха роман. Боккъал дар аьлча-м, башха хьоахама а дац моллагlча жанраа безамах, лостамах дала исбаьхале йоазув къаман литературa истоpе чукъ шийгара хьалхагlа а тlехьагlа мальхадаша. Цу хьалхьа лоарlамагlа да — йоазонхочун дош (йоаллагlча тайпара кхайкадеш из дале а), хьаькъала зераза хьаь дегlалоаме, дега безамца дистие хилар. Иштта произведени я Чахкиев Капитона «Моаккза лоамаш» яха роман а.

Цу романо цlенвашта а, шорра а, lоашар теша а ваш, дувц Октябрьски революци лаьнхьа хинна гlалгlай халкъа вахар. Цу произведене тlа дьяхоаза хlара персонаж, дийна сиг воаш санна, говза хьахкйалла я: цаl шоллагlчоа тара йоцаш, шийна шиb оамал-амат, сурт-сибат долаш ба турпалаш. Хьаьтта, няка вазалургволаш, хьоккама ва романа корттара туплан — дизза эздел денал дола, революцианни кхетамга кхочаш вола Тийсо Зоарбий.

Цу романа корттара идейно - исбаьхале маlан — хьамаш къаьнарча замаh lатгьамаз, лаьцонех мукъадаьа Октябрьски революци ява хьеш хилар — дlахо доашхаш, кlоаргдеш хьаьь а Чахкиев Капитона дукха стихотворенеш а, хьаза вай хьоалахь поэма «Октябрьа а, кхыйола произведенеш а. Масала, «Умалат» яха стихашца хьадь роман (аьхар, согlа мугl хьбе мара къийбадаь поэта). Низболча дешаща, залкха турпалий илашта тера йоала чlоагlача стихаца бувц цу тlа къаьрача заьстагlйоа — даимме еслара духьал халкъа кьонгаш майра лоаттабаь тlом.

Цу бирсача тlамаа кхоало -кхоза карагlдоммача хlантий цlерах барчал вал поэта революциена а, цун баьчча Ленина а (поэма «Октябрьа»):

Гlалагl-согlагl ца дейнар
Са хоам чу гайтар Iа.
Iилманга бода никъ
Са наха бийлар Iа.
Тахан лоамаречун цlагlа

ЧАХКИЕВ Капитон

Аз даькъала бувц машар

Аз дег чура даькъала бувц
Цун уйла аш дорриг
хьалхь дах.
Тlом болар ва цун
«гlайдах» бокар
Гу мажа цо волно кьагl.

Тlомаb цlаро доагадаь латте
Да кlанз тlехьа ерзанза чоь.
Масса наьна воl аийна,
дог даьттlа
Массагl висаь бощаш
тlехь тешаl

Да-нана диньа, цlа-кlур
доацаш
Вай зоараш цо дитадий?
Туваш иц Хиросимера вазаш
Тахан тlехьа кхайкаьц аиb

Тlом бо ьнна хьалхагl,
кийчоенна
Адамий цlий махко вахачоа,
Ца lабаш вочох шийна
тlехьалена
Тахан тlом зьоабе мел
гlертачоа.

Дуненна тlатувсаш из кхераа
Тlом зьоабе гlерт
«дунен даьйа
Доал далар кхор уж шоаb
бера,
Хоа царна ха мицца этта,

Уж хьувое а дорза, сабlарва,
Йиш йоацачун хьна йиш йиb
Барт бе хьлохьаш машаре
тарца,
Къы лаьтта lомалхаргдаш цlиb.

Илли

Цо доарн дийна, .
Хи йисте аьлча,
Из цlеста кlудал
Цо йиза аьлча.

Ма горий цунна
Со ваага ала.
Ма хоаргий цунна
Са дагар бала.

Цо доле, маршаш,
Со гlайгlа юццаш,
Со даьхьаз безам
Шоаb дага лувцаш.

Хьан тайхар-те шо
Са новкъа, гlанаш!
Хьан коаддир-те
Со пондра хьананаш!

Къа возаенна,
Из сох дlа аьлар.
«Хьо моарцаш lалаш»
Цо согa аьлар.

Цо дела, маршаш,
Со гlайгlа юццаш,
Со даьхьаз безам
Шоаb дага лувцаш.

Уйла

Сон хьалагl баьнa
Дlа кlеага ихабeц
Низзхоача даькъала поэташ,
Шоаb замaнна
Карда уйлаш
Цар кlеага оннаш,
Вахара хьайланез сокигаш.
Тlахьона сийлах
Лоархlар дор са даьа
Са цlа ваагъар
Адамий дег чу.
Сай заман lалашхал
Эзарлагlа дакъа
Сай кхьага чу сона
Дlайгайта могча.
Хьа духьльешар
Поэт а хинна,
Со васса хилча а латта,
Хьох ала
Кьы дукьагl хургдаьр са,
Со вав, са lоарна латта.

Тlеххьара уйлаш

Да тlехь шиеш,
Ди тlехь лаагlнуш,
Социш латт са дог.
Iа дlадоенна
Бlаьсти аьлча
Бе тlа ургьа бог.
Дошох, дицие ...
Ломаш тохш
Хевза къона дег!
Чудлоргаш
Iожначе латта,
Марчи да кхоа
Дого майгlа
Берам — ароз
Даим къастаргда.
Даьхьохча
Маьхка дуне
Юза дусарга,
Безаш йолча
Вайлийхана
Тоаддерга са хаш.
Аьхка сона
Маьха дахча
Хурга чlагаргаш.
Чхареш тlехь
Чхареш тоханно,
Ухац хургда тийр,
Лом мо гагlеш,
Пачха тардеш
Гlайна деша бийр.

Наьха дегашка дувшаш да цун мугlараш

Сийлахь - боккхача Даьхен тlема хьалхарча шераш гlалгlай художественни литература кхоллараштa юкъебаьккхачарех вар Чахкиев Капитон. Цун стихашта вецаста йолаьча денз, дешарий теркам шоаьта тlовах дар поэта мугlараш. Дешарашта эстетически садоlам барца, чулоацамца а формаца а вахара гарга хиларца дар дешарашта уж дезалуш хилар. Цо кхоллаш йолча поэтически а прозаически а произведенешца во ята К. Чахкиева дешa низа ца белгалдоахар советски сага вахарца хинна социальни хувцамаш, зоаланхочун вахарца хинна хувцамаш. Къаьстта белгалдаккха деш да поэта кхоллаш хинна стихашца уж оаарга тlе хьадисачов, вахара новкъар ло еш долчоа духьал цхьакха машар боацаш къовсам лоаттабара тlахьсаш хилар.

К. Чахкиев ца хаддитташ дlанхухьаш вар журналиста болх, каст-каста гуш хулар газеташ тlа непаеташ йола цун очеркаш, статьяш, кхыйола материалаш. Вахар дика довзар поэта журналиста, цунга хьехьа вахарцарча этгара башхачох, керттерчох хулар цун материалаш а...

Цун новкъостащта хоаш дар Чахкиев Капитон халача лазарах памогаш воагa. Бакъда, шиb творчески болх эттара могаш волчун ледагla боацаш дlанхухьар поэта. Тамаш елга долаш дар цу безитойхаверча гlулакха цунна иза маьара тоъ кхетаде йиш ца хилар. Вешта, цун кхоллаше баьдеш из цаь боарам боацаш цунна вахар дезаш хилар, адамий цlенара уйлаца цунна низ тоаш хилар.

Ханал хьалха хьадар Чахкиев Капитона вахар. Бакъда, цун йиза произведенеш тахан а вахара гарга я. Шоаb маlан доацаш я. Иа бакъду цун шиl мара арадаьнза дола «Нана-Наьсаре» шиb йола стихаш сборник тахан а карара-кара теаш дешаш хиларо, дукхханешца дешаш хиларо.

Шийлача lоажало 1960 шера хоададир поэта Чахкиев Капитона вахар. Хьашна хов, вай ханнашa из ваха лаьсталаре, по художественни литературана шел тlехьа дe йита хургьар?

ВЕДЗИЖЕВ Ахьмад.
хадарко.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ИТОГАШ ЕШ БА КОММУНИСТАШ

Ленина орден делаеча «Грознефть» яхача производствении объединене Тампонажнски конторерча коммунистий отчетно - хоржамий собрани хилар. Вайча балха хьакъехьа отчетни доклад йир партбюро секретара Плющенко Алла Борисовнас.

Докладена, иштта къамаьлаш даьча коммунисташа мотористa И. Малютина, контора начальника Ш. Хашагульгова, цементировочни агрегата машиниста А. Быстрова, къычар белгалдаьккхар, КПСС ЦК февральски, апрельски (1984 ш.) Пленумий решенешта, «Советски халкъо Сийлахь - боккхача Даймехка тlем тlа Котало яьккха 40 шу дизара хьакъехьа» КПСС ЦК сопамъеп а луш, КПСС ЦК Пленумашка а «Серп и молот» яхача Московски металлургически завода болхлошца вlашагlкхийттача хана а КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя новкъоста К. У. Черненкос хьача къамаьлашцара керттера положенеши выводаши ларде а лувцаш. Серго Орджоникидзе цlерагlча Балтийски завода кемашцерий XI пятилетка хана л хьалха кхоачашъяра тlахьехаш йолча инициативагlа шиb болх вlаштlехьбаьккхача коллективо укх шера воpхl бетта 1.755 эзар сома план кхоачашйир. 7 бетта задани совгlа 75 эзар сома бахкаш чакх а доахаш. Къахьегама овсарие планагlнул 5,8 процент лакхйир, тlанiцача декхарех 1,2 процент мара ца хиннача, хlанта балхага дlадодар 1,5 процент лохде даьрхlар, лохдаьр — 4,0 процент хилар. Вайча пайда боарам 211 эзар сома маьха ба.

Цу гlулакха юкъе шоашира доагlа дакъа дихьар, шера 28 эзар сома экономически эффект а луш 18 предложени балха юкъейоалаьча контора рационализаторашеи изобретателашеи.

Цу толамаша шоаш а тешал лу, белгалдир докладчика а къамаьлаш даьраша а, предприятерча верригача 73 парте членo а членалла 3 кандидата а производственни план кхоачашъеча, общественни вахаре, быте авангардни лоархlам гойташ хиннилга, коммунисташ комсомольцаш массаза а бар цах субботникe, ихьча мероприятешка арабувлача хана хьалхарча юкъьга, цига цах овршагlбоахаш.

Политинформаторашa, агитатораша кулгалдоа беш хилар, къамаьлаш йоле газеташ дешар цементировочни агрегатийн ремонтникийа коллективашка. Тампонажний коллективага шиb хацaхьа дlадовзийтар моллагlча событешца дувзадени мехкa а цун доазонел арахьа а этта хьалаш.

— Вай толамаш кхы а дикагlа хила тарлора, — аьлар коммуниста Быстрова, — къахьегама овсарле планал совгlа кхы тlа 1 процент лакхье, балхага дlадодар 0,5 процент лохде яхаш, участкашта, цементировочня агрегатий экипажашта, ремонтникашта юкъе делаь социалистически ях lалхо кхоаргьа дегlайоадалра партийни бюрос а профкомо а дуккагlа йоахко хьаьаре. Мехкдаьттахоштa, бурундеттарашта йоагl-йоагlача хана техника лоатте езаш ма дий ва. Къайлакхаьа мича деза из, цу хьакъехья ледарлонаш нийслуш моттигаш ма хиннайий.

— Вай низ бизагlа хоалуш хила еза коллектив, — аьлар контора начальника коммуниста Хашагульгова, — мехка экономика айяра, халкъа вахара хьал тоадара советски наха, къаьстта нагирхоашта идейно - политически, къахьегама, праостени кхетам лулга аргадаькха тоадара дикъе шийна хьалхашка латта декхараш толамехкоачашдара. Вай мугlараш шардевира производстве хьалхалаттарий, комсомолера юкъебаьхкарий чотагlа, КПСС членалла хьайицаб цементировочни агрегата машинист Агаев Сергей моторист Шамов Игорь, парте членалла кандидаталла хьайицаб мастер Лавров Василий, инженер Атарщиков Александр. Бакъда, вай мугlараш кхы а шердара йолаш йолча торонех бизза пайда ийцабац. Уж вайга йолаш я. Производства хьалхалиттадаш йола Быстров Алексея, Любин Василе, Агапов Сергея кулгалдеш йола цементировочни агрегатий экипажаш хlара бетта заданеш 113—134 процента кхоачашъеш я, сиваланцщта, цементаж еш хьабеш бола болх тlехдика а болаш, кходу доатор.

Коммуниста, моториста И. Малютина хоадам болаш кхтиниа йир «Грознефть» промкома. Дукха ха я Грузина махкдаьтта лохаш гребенщаш гlо деш бода. Бакъда, хlана а тампонажникашта эша къахьегама а быта а хьалаш вlаштlехьдаьхадац. Ледара лаьттаl предприятиагрегаташца, кулг-кхарага инструментаца, кхынаха материально - технически lалашыелга.

Собране партбюро болх магaргбола даьрхlар, хlаьта дlадаяle деш кхочашбоацараш баргал а дий. Держар партийни бюро нейха состав а. Секретаралла хержар воккхагlвола механик Юрий Андреевич Федорченко.

А. ТИЩЕНКО.

КЪАХЬЕГАРГА ХЬЕЖЖА-СИЙЛЕ А ХОАСТАМ А

ХЬАЬНАЛА ВАХАР

Теркам тlебахийта йиьаш аз 1984 шера 30 июне «Сердало» тlа араьнна «Мегlа баьрче мала вoаккхарга» яха статья. Из язьаь гаттаре лоархlамача темах. Аз а дувцаргда цунах лаьца аьса зийнарх.

Вай, советски наьха, дегашта доза долаш да олоархlаш», «авторитет йолаш», «сий деш» яхача дешаш маlан. Цар чулоацам гарга хетаду вайна, дукхагlча даьхьа, гlулакхий, карагlдувлариb, лелaдриb, беча балха керттерa маlан долча, масала, шиb граждански декхар тешаме, цlеначе дага тlара лелaдер, планови заданешч тlехйду социалистически декхарешч тlехкхоачашдер, коллективо шиb хьамерла хьоаха авторитет, болаc тlа сага ше гойта хьокам эшашча минута новкъоста дешеца а гlулакхаца гlо де кийча хилар санна йолча ноташта.

Вай общество балан шоаb низ цо кхобеш къахьегаргlа шоаb сий а авторитет а аьнза бала уж вай лоаргlаш бала пах дилл а, миньаьь шоаш бале а, миньаьь къахьегаш бале а, моллагlа дакзарш кхоачашдеш бале а, моссаза а массанехьа а дег лаеш бе вай юкъарча гlулакхах, кийча бе наьха вахаре гарпеш тоаpа оаццагlбоала, шоаb вайлагla балхашa нийслуш доле кхоачамбоацараш новкъа хулаш уж дlадаха гlo дe дипле кийча хул. Цу тайпарча наьха сий а авторитет а lалашсто лакха хул, хlана аьлча, общество шe, из бола баш волча коллективо воахз на сийлен пьедестала тlа. Уж кийча ба вай общество, моллагlча граждан, цo хlама далерга дог ца доахаш, цlеначе дага тlара гlо де, цун общественни положени материальни торо миуча басса яле а. Цунах, дукхьала цунах латт вай социалистически обществорча наха юкъера доттагlалли вошал, вай коллективизм. Вай общество керттера деза латт, сег сега нoвкъост, доттагlа ва хьачa дешах.

Из вайна новкъадале а, цу вай дийцараща терлуш дац харцахьара, обывательски уйлаш корташтe чуйоалача цхьаболча вайнаха леладу гlуллакаш. Цар шоаb кур ду, советски сага морально - этически нормаш хlама доаклаш боацаче тlехьабисача наха хьаькхаьа харц авторитет, шоаb хила йиш йоца сий даккха гlертеш. Малаш ба уж, миьaра ух уж вай общество!

Обывателa хьакъалагlа авторитетиz нахe бe почкьадаь а нах lазаба а, эьь а дайнa хlама яккха гlерташ бараш. Марза за, масала, Урус-Мартанарачи района № 5 йолча чьеуган кьаракьа доккача специализированни тика заведующи волаш болх беш хиниb Х. Баймураева яхаш воле саь. Тийша болх кlаа боацаш хьалела къахьега лоэш воацача цо, шиb доккача «къаракьахи тьаьгlарах» тика чу хьачуденача агчах 105.817 сом шийна дитад. Хlаьта шиb хинна недостаче къайлайъаьаь малаш-б цa хоача махаргаa нийцача, цар миннаe дахаа а цаl хоаш доьнe, цlьаннакьара лочкьадаь хиргa дезарe дахча торараb чотax. Хlажчул гlехьаргlа 14 шера болх бербa ца, ареиb доацача моттиге. Из тайпa кхаa а ИПАССР Лакхарча судо цунна яьр.

Лоархlаш а сиb деш а, цхьаболчо болх цах ба уж, овлаш бар У. Исаев И. Ибрагимова. Боккъал дар аьлча, уж хьа а сиb а доацаш къоаргlа бахш бала нах хилирar. Бакъда, уж тайпа бlахе гlулакхаш гьнe далоa. Гайна а гонза гучадоал уж. Цар лаьцачох царна итт-итт шу чубахка ха тоэаь. Даьцунна тlехьа-тlайоагlача хана дlадаьха доагал вахара а уйла а дикка а царгa хlана.

Цхьаннаьна болх беш а воацаш, цунна из рузкъа мичара ух ца хоаш, наг а цун шиb нийсархой а цецбувлаш, дукха ахча хулеш вахаш вaр Новый-Редант яхача юртара 34 шу даьнна зlамсаг И. Варинников. Хlаьта из а къоалах вахаш вехьвар: тикаш почкьаеш. Цунга а хlана ха кургьа 11 шера чуволлош вахаре а ше лелача дахьчун а уйле а.

Вай бувцараш гучабаьннараш ба. Болаш ба гучабаланза бараш а. Вай лакхе бийцараше дихьа дl тlехкачелаьa цар а баkъаьа яр уйла йoаре, наха лlелгаш тlаьхувиххаргдоацаш доле вахар лохаре, харц вахар чакхдаргдоацилга кхетадерa...

Къа цa хьег гаше тlоухча доходех бахаш болча наьха дикка боахамаш, массехказа вlаштlара дах цlенош да, цар цlеношца латт дукха маьхеш е талаш нlаь доазол дахара мебель, марxан сiаl хиннa lац довала, тlабуазабу гlирс шипортни ба, гlалгаки тlаьрсаxи дошox бриллиантих чlоагиш гlазаришi дезаа, цlагlа литературa диенаш а дагадоагlаш а сиг воацаше, йоакхий библиотекаш а. Хlаьта цу наха эггара лоархlамагlа дар да баз ба лихта хlама» бoло моттиг нийслар, алалем лоархlама а дац. Тахана дилла а гучадоал цу тайпара боле «лоархlаме» шоаb доххи боле нах шоаbла мара гlулакхаш ца лаeдеш, уйлаш цкьатарра йоаец тулеш хилар, царна юкъе laлом йоле принцип общество ах lа сона да, сег хьона a хургда.

Вай луш воле нравственни кхетам а хуз цхьаса обывательски психологи йоалaца. Хlана а тlаьхe болаш ба вайна юкъе физически къахьегам, лаьттанцара балхаш дечун, хьайбаш леладе чун, кхыйола мугlарара профессеш эсала лоархlараш, нлехотам соазазе кхешка а хьайбаш лелaдеча ферме болх бега тазе хетараш. Цу тайпара болча наха могаду шоаb бераша школе йистеьнaхача торгаш, кхачи, гlишлошьярa, экономически, юридически, стоматологически дешара заведенешка доше эхар. Гуш долча тайпара, цу наха, цар луш дале нах лопа тормал а деш, шие даьхьааь профессеш — сий лакха дарпеш ше моршe боша лоархlашь боацараш.

Къайлагlа долаш дац, вай цхьаболча дезалаш, дешон новошщ шоаb къонгашта йиш йолча наьха car йоахари махкараштa тора йолчунча марe гlонгeн могадеш хилар. Атто дlанeш даси ненаси шоаb йиl рузкъe долаш за яъна хетеш воацача сега волага.

Даси ненаш, лаьаргlаш берша а долаш, «хlама хакхарах, наха лоархlаш а сиb деш а болча балха ийсаале а профессий lомаe гlерто вахара даим хьабарна дуцаеs, карахьара гlулакхш а леладенна, зунилы а деш рузкъа loадеш болаш хила хеттабача дезаваша зарцахьарча. гlахьала болчa гlулакхашта lаьрзана шоаb берий уйлаш, уж дуссзий новкъа доох, цар психологи айп йоакх. Эттара лоарlхаме гlара моральни, духовни, нравственни вазахаа ахча губ цу наьха. Цхьаннохьа иза ме да уж нах, кьача цlенно дага тlара, хьаьнала къахьегамчашта нийсахьа кьахьегамецо ма хьойла, вай общество шиb членашка а къахьегамеше хьехьеш тlехьеш хаьа лорш дагадеш къахьегама тlахьех уж шоаb къахьегама совча хама деш. Цу тайпара наьха са ха кхоачаш хилар, цар а даьхьа кхоаче а, къахьегама хьунна бераш ахча ма хьежа тахан. Бераш дашаш тlеча гlунакха воацча дохыенгийс воацача ахча.

Хоьш да, дукхача йохьашкьача наькйий гlалгlай» керттера захьати лаьттанцара балхах доагаш, хьайбаш леладеш хиниb хинер. Кеттарa динаb мар цу довкьешца юкъейолина йола профессеш. Вахара чоагlа лоархlаме доши уж цу гlулакх доа хинаb лаьм а лу а боьча зайнах. Кхa, баш, хьайбаш леладаре духьала ца хиаьа ца lош, дахиа а цaйна эшача продуктеш хулеe а йиш йола сев продукци а луш къний ломaн сага. Цу духьа бахкаш доаш дац лаьттанцара балаш дечун хьайбаш леладачун къахьегам массайхь гlалгlамаш чlоагlа лоаргlаш а сиb деш а йола профессеш хинна хилар. Лаьттанцара балхаш даим хьайбаш леладеш ва сега дика сиb дахд вайхаа. Хlана тайпара хила йиш йолаш а дацa. Лаьттан хьайбаш луча хийше на хунабий даол а ерра общество а.

Къахьегамо, духхьала къахьегамо, цу тlа а хьалхалча къахьегама доахк сага сиb, цо ну цунна дагагlо, из махе, хьшт гутвйт, вай общество хьалхарча занимкарчул боаза дукхагlа а.

Вай махка оалаш да, сага сиb къахьегамо доахк аьла. Хlаьта из сиb цу хакьато дала. Сиb деккарe цlеначе дага тlара хьаьнала къахьега дезa, болха тlа дакхаb толамаш дахе дезe, дилла а деррагаче дакача гlулакхашта хьала латта везe. Вай республика шорра йовзаш а шоаb къахьегамца халкъа а пачхьалкх хьакъахо а хьахзишка сиb даьнача, наьха лоархlаш болча къахьегама турпалий цlераш. Уж ба Социалистически Къахьегама Турпалаш свеклаш лелаю Мусалимова Тамара, хьаккlаш лелаю Б. Саидов, гlишлоно Щ. Хаджиев. Иштта беззаш ба республике кортенаш лелачеа зевноне корте латта Угурчиев lамархан, Евлоев Хьажбийкар, Аушев Юсеп, гlишлонха Цечоев lаддалахьамид, хьаьлlаш лелаю зевноведаш — Кодзоев Бахьаудин, Галиговна Юсеп, цlи зеза кlал кхадер, нжахча кьанкьемий аьхахана, Дудурхаева Камета, дукха кхыбола къахьегамхой.

Цу наха эттара кlоагlа ьнеш мела, дешаш магагдоаца хlама да къахьегам, царна дагаеттер да даьнах хьоачам цо бар, кьы а дlаьаьлахинеьнеа ехар, кьы а дукхагlа хьадар, тlехьабусараштa гlо дар, къахьегама овсарле лекхьара боле кхада торонаш даим ленар, шиb мотта дlаеттаргболе наг кхабер, опыт царна дlа а йуш, бахкхоа хагарной дака хьадаенна хилар. и. кх. дl.

Москверча «Серп и молот» яхача металлургически завода болхлоашца вlашагlкхийттача хана ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя новкъоста К. У. Черненко цlенкхе а дагадохийтар, яцучех доле тlехьа а доацаш, кукьхана кхьегар, Дахненбола пайдана хьега къа да сега политически фонхоам кхагойтаи йола тешаме критери...».

Ц. АХМАДОВ,
интернационал школай хьехархо.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГIАНАРА НОМЕР

Кепа а теха араьннай КПСС Нохч - Гlалгlай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргlанара номер. Из хьехаб «Воахама хьурмат ду да сагна хилар» яхача редакционни статьяца.

1-ча сентябре вай махка деззу диадай Ди. Цу хоана хlамеча датана хетанa «Школен общественни прогресса» яха статья. Шоллагlча сентябре вай деззу кхыдола лоархlаме дата — мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой Ди.

Малагlа толамаш даьха цу даькъан болхлой кlагьа, болх шоаb цlейна дувц «Керлача толамий адресаш» яхача статья тlа.

«Сийлахь - боккхача Даймехка тlем тlа советски халкъо лаьнхача котало 40 шу дизарга» яхача рубрика кlала я «Машиниста котало» яха С. Веревкина корреспонденци.

Бригадни подрядагlа болхбеча толамагlйолча коллективех цаl болча «Автоспецоборудование» заводерий А. Федоренко кулгалдеча бригада опытах дувцаш шиb материала тlа экономически lилмий кандидата Л. Ахматханова.

Парте Старопромысловски райкома инструктора А. Дударова шиb зарисовка тlа дувц Жигулевски улицагlа цlей хьисапе чакхдаьйначча бахархой вlашагlкхетахах.

Номер тlа йолаш я кхыдола а материалаш.

Оаха яздаьчун лерагlа

Укх шера 24 мае «Сердало» тlа непатеха араьннай «Тlанiца декхар — наха гlулакх дар» яха статья. Цу тlа дувцар пассажирски автотранспорта кхоачанбоцараш, ций водителашта хулаш кхавлалехаш.

№ 1 йолча пассажирски автотранспортни предприятеa директора заместителя Н. Насецим хоам баь: «Статьи водителашта юкъа линейнe диспетчерски персоналаца бийнаb. «Черновинский» яхачу пункта диспетчерашта цу приказе бакъъхнаb.

Автобусаш шоаb хьадахьаш лелара, водителаш расписани лоаргlа захарга ляхейтии диспетчерашта вехаенайхьa Парадарийнена бaхь баьнахаб.

Пассажирашта дика гlулакх дарна автобусаш расписани хоаха а ца ош шоаb хьацан лепара, инструктажаш документаш дика доацаш хилара линейни центральни диспетчерашта нарасгеттестаци а лаьрхlад.

Нагахьа сиьна уж лелаш кхоачамбоацаш хилча кхычбелха тlа хьомаба я дlадьаха дlабаха лаьрхlад.

Эксплуатацеи отдела начальникага Н. Солнцевa диспетчерий азнхьа бахкарахт. Кхаба бехктокхам лакхбе безалга дlахьайнаб.

ЗНАНЕЙ ЦIЕЙ

МАССАНЕНА А ДЕЗА ДИ

Укх шера вай мехка агтара хьалха дездеш долча знаней Денна дика кийчбенна дукъал баьхнар республика а город Грозне а къахьегамхой, парте, советий, комсомолан, органий викалаш, школай болхлой, дешархой, кхьбола нах.

Грозне из цIей дездела дIадоладелар сийлахь-воккхачу баьчча В. И. Ленина цIерагIча майда тIара.

Гулбеннарша В. И. Ленина памятнике юхе Iодохк Iалаьмате дукха зизаш.

Грозне тайп-тайпарча моттигашка латтача. Даьхе лораеш байначарна дегIача памятникашта юххе сийлен марауле оттт тIема а къахьегама а ветеранаш, пионераш, комсомольцаш, профессионально - технически училищий дешархой.

Республикански радиолинейка хилар. Цига берашта хьалхашка къамаьлаш дир къахьегама а тIема а, парте а комсомола а ветеранаша, производстве хьалхалаттараша, яздархоша, Iилманхоша хьехархоша. Цар дийцар таханарча советски халкъа гIозача вахарах, машарах, тIахьех кьона тIехье дика дешаш хила, эхь-эздел долаш яха а лела а. Шоай даьй дикача традицешта уж тешаме болаш хьалкхувлга, цар каралаьна знанешка бода никъ ираз долаш беркатен хулга лоаш лоацаш доах. Из цIей дIахьош КПСС Грозненски горкоме хьоашалгIа бийха хилар Даьхено тайп-тайпара совгIаташ тийна просвещене а профтехобразоване а ветеранаш. СССР халкъа хьехархо, РСФСР школа заслуженни хьехархо, РСФСР профтехобразоване заслуженни мастер яха сийлен цIераш лелаераш.

Гулбеннарашка дIайха моарпаал хоатташ къамаьл дир КПСС горкома хьалхарча секретара Н. И. Семенова. Горисполкома председатела В. М. Шамардина дийцар сихагIа школьни реформа вахара юкъейоалайра городе дечох лаьца.

Цига дакъа лоацаш хинначарна дIаделар памятни адресаш, ихьдола совгIаташ. Пионераша зизаш делар хьехархошта - ветеранашта. ХIаьта «Горошинна» яхача берий вокальни ансамбла концерт оттадир.

Иштта хоза чаккхьяьлар КПСС горкома шоллагIча секретара М. И. Баймурадова, Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра С. М. Мовтаева, республика профтехобразоване управлене начальника А. Е. Кучерова дакъа а лоацаш хиина вIашагIкхетар в. Цига къамаьл дир Грознерча № 42 йолча юкъерча школа хьехархочо З. А. Апбовас. СГПТУ-9 производственни дешара мастера А. П. Герасимова.

Уж тайпа мероприятеш чакхъяьхар городерча КПСС райкомаша а.

СЕРДАЛОНГА БОДА НИКЪ

Iалаьмате доккха цIей сапна чакхдаьлар знаней Ди Наьсарев районерча школашка. Из деадеш школашна баха хилар парте, комсомола, советски органий викалаш, парте, къахьегама, тIема ветеранаш, производстве хьалхалаттараш. Линейкаш йир, кхьйола мероприятеш чакхъяьхар. Цига дешархошта дIаделар пхелагIча къахьегача четверте хьинаре къахьегаш, школе дика дешаш, общественни вахаре дакъа лоацаш, кхьдола дика хIамаш йаргIдувларах хьоадаль дола тайп-тайпара совгIаташ, сийлен грамоташ. Чакхъяьхар «Къахьегама», «машара», «знанешка» урокаш. Иштта, масала, Назранерча № 4 йолча юкъерча школе знаней Ди деалеча дакъа лоацаш бар КПСС обкома инструктор М. Оздоев, КПСС Наьсарен райкома секретарь Л. Амирханова, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхерча Совета депутат, «Электроинструмент» завода токарь А. Котиев, цу школа родительски комитета председатель В. Евлак, кхьбараш.

«Цар дийцар знанешка бода никъ атта боацалгах, тIахьийхар дикагIа деша, хьинаре къахьега, эхь-эздел долаш бизза Даьхен кьонгаш болаш баха.

Iалаьмате безаме а сакъердаме а дIадихьар наьсархошта из хьамсара цIей.

Апбова Iайшата штамповщица йолаш Аргунски «Пищемаш» яхача заводе балх йу иттех шу да. Из гIулоагIача бригада 1980 шера дена заводерча бригадашта юкъе лелаеча социалистически хьув хьалдара моттигаш йоах.

ХIара денна производствени декхараш 113—120 процент кхоачашду бригада. Цу юкъе доккха дакъа да Апбовай.

Шай болх дика бера еш гIа, Iайшата хьинаре дакъа лоац коллектива общественни вахаре а. На я цехкома член, халкъа тIеххьовнай группа член.

Апбовай хьоналда къахьегам болагалбоалхан тийнай сийлен грамоташ, кхьаи совгIатеш дукха да. Цо иштта делаш, «социалистически хьув котталдир» яха жу сена сийлен Iаьл.

СУРТА ТIА: штамповщица I. Апбова.

А. САЛАМОВА сурт.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ДИКАЧА НАХАХ

ИРАЗА НИКЪ

Цхьа-мш шу хьалха Назрановски района Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча юкъерча школе нийсьелар со. Гонахьа массехк йоI а йолаш, дог гIоздаьнна цаьца елаш, къамаьл деш яр сона дуккхача хейа дена йоазаш йола хьохархо Экажева Лида. «ПрактикагIа колхове ха дигадарий тхо, — йоазар мехнарех цхьанис, — МассагIа дагавала везаш моттиг нийслора цига, хийла хьо дага а ехе, уллуя ялара, вьле хеталера сона. «БIаргаш хеба а деш, гаьнара мехкарий цIабаькки нава саина гIадъяха, цар сел-салача дешага ладувгIаш яр Лида. Цун выпускникаш бар уж.

Хьахьежа со бIаргайича: «Веги ма баккхалахь, цхьанца-шишша дувцаш доахкаш, хьо зийнавцар аз, дукха хIийла хьо, латта?» — аьлар сога Лидас. «Со латта-м сел дукха ха а яц, ер мехкарий малаш-б хьа?» — аз хаьттача, цун жоп дала кхеле, цар массанне а цхьаьна батара доагIаш саина, аьлар: «Лидия Юсуповнай йиIигаш я-ех тхо».

ТIахкха дехьара а сехьара а на мархIа а елла дIааийттар, шоешцара на кьоастаир ихераш саина. Дукха езача наьнаца кул-кх кхал безам. ЦаргIа хьежаш, сона дагаехар дукха бераш хьалха цхьоалагIча классе хьеха аьтна Iаьлий-Юртарча школе ена, хIетте школа чаккхьянкхя аьна хиина Экажева Лида. ХIана шийна гонахьарча мехкарел а пIамагIа яр из цу хана. ЦхьолагIча классерча бераш кьаьа атта дацар, школера юкъара бокъонаш Iомийза дела бераш дар уж. Хийла гIайгIане яхе ше цхьаь классе хIаш хулар Лида.

Таханара сурт цу хана цхьан дийнахьа хиинначуна нийсдича, гуш дар хьехархо мел дегIаенай. Шн кIаьнк — Муради Беслани вIашагIлетаьар. Царех цхьаннее а бахьан хьадувца тигацар. Шефу дергга ца хоаш йиш еха яр Лида, цу дийнахьа дукха ха яьккхар по цу шин кIаьнка дагара дар ха гIерташ, юххера а доастаделар бераш. Уж чубаннйтачул тIехьагIа йийлхар йоI. Цхьа-дале, гIадъяхар дар из, бераш шийх тийша, шоай кьовсама бахьан хьадувцар, шоалагIа-дале цу берий дегашка сел хада, низкьала мара пе ца кхочалларах вас а хиннар цунна.

Шаьрра дIадодацар бера хана дена дега дезаденна хере шка гIулахх. халонаш нийслора дукха а. Баьда, хьехархочун профессецарча боккхача безамо юха тIехьашка хилийтацар йоI. ХIаьта а цхьа безам вIаанга бар цу гIулакха. кхьа опыт, знанеш, къахьегам, бокхагIбарий гIо-ашар, Лидай аьтуя баьлар Iаламаьте дог цIена кхаласг, тIехлиха хьехархо а хьехамча а йола Нохч - ГIалгIай АССР-а заслуженни хьехархо, школа завуч Цокиева Тазират уллуя нийсьялараx. Цо даим зуара кьона специалисташ, цар йоахо йоре, ха яр-яцар, аьнна юха ца эсалуш гIо дора вахара никъ вIабодабеш бараште. ХIаьта Лида коллективе массарел эIамагIа а лаьрхIа дола дешар дешан ма а яр, шулухьа цунна къаьстта бIарг тIалоаттабора завуча.

«Татьяна Салмановна (иштта оалар цох массане а) хинна еsаре таханара хьехархо сайх хургья ала хала дар сога. Се из саина хьехархо я-м лаьц аз, со гаьна д цунга кхаьа, бакъда, цо са профессе дунхха а кьайлеваш йовшийтарел совгIа, къахьегамаш ца иеза». — йоах Лидас.

1969-ча шера ше яхача Экажкъонгий - Юртарча юкхьенарча школе балха яхар Лида. Цунна юха а цхьолагIа класс елар. Ший болх дIабошагIбеттарора, хьалха саина лабеш Iомадаьр чIоагIа макъадоалар цунна ухказа.

Лида цу хана Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университете заочно деша ягIар.

Чакхдаьлар цу школе тIехьара дешара шу, йоалелар берий каникулаш, амма, Лидайн цун дешархойн бувзам хаданзар. Уж наст-наста вIа-

дувцар тIадоагIача дешара шера де дезар, дахар делар...

Мохкашта юкъера цIаьхха малх арабаьлча сигале къагаьш саина, сийрдаьлар Лидай юкь Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолча юкъера школе ший классаца ше дIахьожальга хийча. ХIаьта берий гIаддахар-м дувца а дезацар.

Юха а дIадоладелар сатийна доаца вахар. ЙильлагIча классоца цу школе болх дIаболабир цо.

Эрсий мотти литературан хьехаш а классин кулгалхо а яр хIанз цу классе Лида. Дукха ха ялалехьа университет а чакхъяьнхар, знанеш, а опыт а лаххьелар, хIаьта а цхьаьца халонаш нийслора балха тIа, хIана аьлча, бераш доккха хулаш доагIар, шоай ханага хьежжа хувцалора цар оамалаш, цхьабарий дешарах догъийнхе моттиг а нийслора. Цу морча моттиге къаьстта чIоагIа лоархIам болаш дар даьшца - ноанашца айхха бувзам хилар, из бакъдеш дар дукха ха йоацаш цу школа организатора Точиева Любас аьннар: «Цу бераштей цар даьшта - ноаноштен дегIала яха хоаш, цхьа ший тайпара товзал йоал-кх цу Лидайх, цунна чIоагIа мутIахьа ба-кх уж».

Ший урокашка а классал арахьа беча балха а къаьстта теркам тIабохийтар кьоначa хьехархочо бераш уйла е, долаш долчун мах хоадабе Iомадаре, уж шоай эIамигача вахаре бакъахьарча ноанха нийсбара. Бодк на беш ледарех лаьца масалаш кхувлар, ший къахьегамца саго хьаихелар довзийтар, дешархой хари кхетамцара хийрабоххар.

Цхьа вордIагIча классе Лидай хиппача эрсий литература уроке яхар со. А. Фадеева «Молодая гвардия» яхача романа хеталь яр урок. ХIара дешархочун романан турпалий метта хила дог дойташ. цу урокагIа дийцар дийдала йаш йоалача тайпара вIаштIехьаьньнкаар из. Нхетам баларен хьехам бареи алементаш айхха шоайла бувзам а болаш, яр цу урокагIа.

Иштта болх бела хургдаркх но Лидай дешархой школе хьалхарча мугIаре болаш, классера классе бувлаш хьабоагIаш хилар а. Школьни производственни бригадаца совхоза кхай тIа болхаш хилча барт - цхьоагIо йолаш, е школе ремонт еча баьхкача, саг тIехьа хьажа ца везаш болх беш хулар уж массаза а.

Деррига хIамаш сихагIа довза, шедолчоа жоп цунгара хаза гIерташ, дагм хаттараш деш цхьоалагIча классе хинна уж вIемига берихгаш дата ухар Лидайна. хIанз шийла а лаккагIа болча, шоай уйла а вахара кхетам в болча цу бийргех хьацинача нахаген мехкарашнен ше хьежаш. Школа чакхьянкха болаш бар уж, дукха ха йа сацар вIашагIкхьаста. Дукха бер хьехархочуй дешархойн вахаре юкъара хIамар. Ший вурийтта шу даьлча дена царца болх беш йола Лида ший дешархошца цхьана хьалхяйнаар. Царна айхха бувзам болаш дар цун къахьегам белталбоанкхаш, цунна тийна совгIаташ, яьла баркалаш.

ХIаьта ший берашцара къаста езаро дега еш йола чов ерзаеш дар вай заман бiзза бола нах хургболаш классера пхийта дикен тIеххкиен дешаш а болаш цун дешархой школа чакхьяьнхха боалаш хилар. Из дог тийша яр цар вьхи, зоделя, гIулакхи дохадерг ца хиларах, вахаре шоай моттиг хьа а лаьца тешшаме уж дIаоттаргхиларах.

Лидайна ший цхи пIелг сапна вовзар царех хIаравар. Шоай дезале моллагIа цатоам хилча цунга дагавала воагIар царех дешархо. ХIаьта хьехархо хиина па Iеш. йоккхагIйола новкъост а дотгагIа а хиина дIаеттача Лидас хиинар нийса дашха а, дезача сатоха а кхетам лора, цар бала, гIайгIа яйора.

Хьехархочун вахара а балха а мах бовзийт цо хьийхача а хьалкхебьча а дешархой гIулакхашца, знанеша, вахаре царна шоай моттиг лаха харо.

ТIахкха Лидас хьийха бераш хIанз вай мехна тайп - тайпарча мийнгашма дика дешаш а къахьегаш а ба. Царех ба Нохч - ГIалгIай пачхахьалкхен университет чакх а яьнкха, цунна уллув болх беш йола биолог З. Исмайлова, цу университета физико - математически факультет чакхйоаккхаш йоалла М. Х. Цороева. Укх шера Къулбаседа - Хiирий юртбоахама институт яьнкха яьнна Р. Костоева, медицински институте дешаш йола Х. Антошкиева, кхьбараш. Миччахьа шоаш хиларах, цар ма яххаре, шоай дукха езача хьехархочуцата бувзам хоадабьбац дешархоша.

Массехк шу хьалха, цхьанцх-шишша хьоадаьча, аьлар Лидас: «Шн кIаьнк эскаре гIулакх деш ва са, царна посылкаш яхьийта езаш я со». — аьнна. Цун цхьаккхе кIаьнк воацилга хоаш йола со цецъяьлча, тIатехар «Ше ца вича хилац моттар хьона кIаьнк, са-м ткъаь динь бер да кхийна дальна, хIаьта хIане кхедеш латташ цхьаьккхаш а да», — аьнна.

Цо дувцар дег чура доагIаш а баьъ а долга хойташ дар ши-кхо цу хьалха хиннар. Ший хьехархо йолча ера цун цхьа выпускница. ЙоI маьлхарьжна яр. Йоьо холабир шиий бале. «Сена-я хац фу дергда, — йоалар цо. — Хьона май хоа, са дега везар малаь, бакъда, со хIана кхьачахьа дIалуш я из цIавале. Сага цецвалапзар массехк ди даьннача тIолла йиIий дан наце долча Лида яхача: цо хьехача берий даьша-ноаноша шоай цIеп дезалхо саина лоархI из. ДIаьха къамаьл хилар Лидай цу дийнахьа йиIий, даьца, наьнаца, бакъда. тIеххьара уж, шоаш лаьрхIачун тIера баха вIашIтIехьааьлар хьехархочув...

ХIанз Лида йоккха опыт а йолаш хьехархо я, хIаьта цунна уллув болх беш ба цун хиина хьехархой. Цо хьийха дешархой. БоккхагIбарий хьехамга ше ладугI, эIамагIбараща цаий опыт камаьрша екъ.

Хь. АУШЕВА.

Сийлахь-йоккхача Котален

40 шу дизара хетадь

ДЕГА УЙЛАШ, ВАХАРЦАРА БЕЗАМ

Массехк ди хьалхагIа П. Захарова цIерагIча Нохч-ГIалгIай изобразительни искусстви республикански музее хьайийнай Сийлахь-йоккхача Котален 40 шу дизара хеталь самодеятельни художникий выставка. Укхаза хьогойташ ба 20 гIргтара автора 100 совгIа болх: живопись, графика, скульптура, дегамадаь суртеш, дахчах, тIехьех вь хIамаш, кIувсаш, чеканка.

Малаш бола-те цу балхий автораш? Уж ба болхлой, пенсионераш, слесараш, инженераш, журналисташ, лораш, кхьбола къахьегамхой. Хьонарга вай самодеятельни художникашa кьозбалъераш малагIа темаш я, фуд царна дагадоаллар, хьамсара дар, дегаза, гоама дар фуд.

Сийлахь - йоккхача Котален хеталь хиларца укх выставке да тIеи тIа майрал гойтачарна а байначарна а Советий Iаьдал доахкхаш лийтарашта хетадьраш.

Харт аьле дог тохадолийташ вай кинокашка йийша, театре, документальни а художественни а фильмашка йийа лира а кьяа а йола тIема ха йоашкаш я Л. К. Коновалова «ТIехьашка дувла дезаш хиина кхаьа нахьаш». «Ккийнанзе баьккa хьаьший», «Папа... дийна волаш!» яха графически листаш. КIоаргача маIанца йоаш художника ше дагалаьца темаш. МоастагIчунна низ боккхагIа хиина, балаиза на боалаш тIехьашкахьа баьпа боагIа вай салтий, гонахьа гулбенна нахах аьхь хеташ Iочучхиаденна цар кортош, царех къахеташ цатна маьлхаре е раьза боацаш бIарахьежаш я бола пах ба царех цхьание тIа. Фу хургда-хьогI, иштта тIехьашкадьа дийна даргдий-хьогI аьна ховтташ царех хIаране бIаргашка латта хаттар дика гучадоаккхаш йоагх автор из тема.

Вайна цIаккха бицлургбац вай Даьхе лораеш, таханара гIоза вахар дукьа цу лирача тIеи тIа байнараш. Царех цхьабарий цIераш лелаю кемаша, юрташа, городаша, царех яздаь книжкаш, дьгха фильмаш, уттадеш спектаклаш, дегIа памятникаш да. Иштта, слесара А. Ф. Романченкос дилла да «Перед нажитью» яха сурт. Из да матроса дегIа памятник. Цу паматника юхе, вепрача хатроса сийна цига пахка эизаш доахаш да ши бер кIаьнки йиIиги. Из да бокхийчарна меттел, берашта а тIехьа Даьхе лораьреш безаш, вар уж лоархIаш хилар. Таханарча тIема ветерана сий деш. из везаш дилла да В. Перова «И. М. Васнна портрет». ТIема Iазап Iайна, вахара халнаш яйза хьаьнала саг ва художника турпал.

Выставке да революце левоцна, граждански тIом болаш Нохч - ГIалгIайчене хиначоа хеталь суртеш а. Уж да В. Уланкина «ГIалгIайчен доемашка», В. Келоева «Крепость Шатой», А. Лисица «ЦIе комиссар».

Гуш салтий, лелхаш бомбаш еце в, тIема тема юкъаш да пенсионера А. Кузьмина «Партизански землянкаш», «Мишаш лца» яха сурташ.

КIоарга философски маIан, ший тайпара символика болаш хоза дехка да М. Воздиагова «Мудрость и юность», «Вайнахьа мадонна» яха сурташ. Р. Богатырева «Встреча юок в стране вайнахов» яха акварель.

М. Ю. Лермонтова «Купаки» яха сурт дагадохийташ да Х. Исаево «С. Тазбичи», хIаьта Тарас Бульбен цун ши воIа дагавохийташ Х. Кадырова «Продолжение рода», яха кхаьфигурин портрет: дал ши воIа. Цу дезалца безам болаш, хьаьнала ваьхача даь вахар гойташ, иштта дика нах, хьаьнала къахьегамхой болаш къонгаш кхийна гIадваа ва да, хIаьта цунца цхьана автор а.

Хьалха дицдуреда В. Уланкина «Орджоникидзе гIала», Базоркина Азай, Хашагульгов Iаьлий пейзажаш? Уж сурташ дехка яювтта боккъо пларах гIаддаха долаш сагна гIоздаьнна басараш да вайга Базоркина Азас гойтареш, уш моттигаш вайна кхы а чIоагIагIа езайолийташ.

Кавказ, цун Iалаж хестадеш вола, вахар хозне езаш, кIоарта философски маIан гойташ вола художник - поэт ва Хашагульгов Iаьла. Иштта ший тайпара философи а символика а болаш да цун «Бейнен наметен бийсанна», «Лоамара гIала», «Маьт-доам» яха картинаш. Уж тайпа хоза дилла да Х. Исаева «Замок Вознушки» яха сурт.

Хоза кIувсаш да З. Касьяновас даьраш. 'Царех па! — шинна оагIорахьара цхьатарра сурт долаш." Иштта дика хIамаш а А. Богатырева «Непокоренный» яха декапка, В. Богатырева тIехкех ль хIамаш. Безам тIабодаш да И. Бархаев [illegible] «Кура йоI» яха сурт.

Цу выставке вахар дега боккха эстетически салоIам хиина юхаверзарга.

Б. АБАДИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Мультфильм.
9.10 — С. Рахманинов — № 2 йола фортепьянон оркестрац до шинара концерт.
9.50 — «Адвокат». Документальни фильм.
10.15 — «Кердачар гуйре». Художественни фильм (Румыни).
11.30 — «Кердадараш».
14.50 — Мехка телевизионни студей документальни фильмаш: «Цаховш хиина ситуаци йода должность», «Къахьегама минута хам бе».
15.20 — «Уральски фольгача», П. Бажов.
16.25 — «Кердадараш».
16.30 — «Объектив».
17.00 — «Анонс». «Залаш, мажан сон — спортивни дебал».
18.00 — ХIоаваоа дунен болхлой балам.
18.30 — Советски илле концерт.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Вай беш».
19.30 — Концерт.
20.00 — «Искусствай гозаллаш». СССР халкъа артист П. В. Массальский.
21.00 — «Ха».
21.35 — Румынски культура денош СССР-е хьадейнара. Бетадь дена концерт. Из йоате даьлча — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйренара гимнастика.
8.15 — «Юстас Палецкис». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гIа класс.
8.55 — «Микромира гIалашка». Iилман-довзийтара фильм.
9.05, 12.30 — Французски мотт. Дьахкара передача.
9.55 — «Научно - технически прогресса авангарде». Iилман-довзийтара фильм.
10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар. Советски Союза Герб.
10.35, 11.40 — Ботаника. 5-гIа класс.
10.50 — «Шахматни школа».
11.25 — «Самаркандa сигален бесса купалаш», Iилман - довзийтара фильм.
12.00 — Музыка. 2-гIа класс.
13.00 — Ширача Руся искусство. 1-гIа передача.
13.30 — Истори оагIош. «Боккхо хилар — даьхьа хилар», «Серп и молот» яхача завода иллиментал къахьегама традицех.
14.20 — В. В. Маяковский. Граждански лирика.
15.20 — «Кердадараш».
17.30 — «Шеро мугIарех». Н. Чахкиев (гIалгIай меттала).
17.45 — Киножурнал.
17.55 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
18.10 — «Хоэс республика хьалхилар». Документальни фильм.
19.00 — Нохч-ГIалгIайчен да. СССР — ЯНДР: доттагIал, солидарность.
19.20 — Дунен халкъашта юкъера хоккеих йола турнир. «Канада кубок». Канада сборни — США сборни. 2-гIа, 3-гIа периодаш. Канадера передача. Перерыв йолча хана (20.00) — «Вийса даьтьала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Дохкхача хин бера тIа». Художественни фильм.
22.45 — «Грозне, сентябрь». Телевизионни документальни фильм.
23.05 — «Кердадараш».

5 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «ТIоарсна йургац» яхача клубе прия баьхи.
9.30 — «Путешественников клуб».
10.20 — РСФСР искусствой заслуженни деятела А. Ведина кулгалдеш дIаехк Ленинградски пачхалкхен концертни оркестра.
10.55 — «Культуран самоханни партнера да». Художественни фильм (ИНДР).
11.45 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Пятилетка — хIара гIулакх». Документальни фильмаш: «ТIехдина должность», «Директора Попова дойисан раечет».
15.40 — «Кьоначар кердани».
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — «Марикана йола мон». Берий болхлой а жедарлаш йрйлахарах йолча опыта.
16.45 — ДIаоцих СССР Пачхьалкхен академически симфонически оркестра солистий ансамбль.
17.10 — «Тха корреспондентаща дувц».
17.40 — «Ненна — бошамий даьтта» яхача телевизионни документальни фильма премьера (гг. Нальчик, Орджоникидзе).
18.00 — «...Дахайтта шу даьнгон бойнхагIен».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Мультфильм.
19.10 — «ВIаьстий тIавох» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккеих йола дунен халкъашта юкъера турнир. «Канада кубок». СССР сборни — Швеце сборни. Канадера передача.
23.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйренара гимнастика.
8.15 — «Денисе Семена йоахаг». Iилман - довзийтара фильм.
8.35 — Астрономи. 10-гIа класс.
9.05, 12.40 — Немецки мотт. Хьалхара передача.
10.05 — ПТУ дешархошта. Истори. Индустриализаци ярьбура.
10.35, 11.40 — Юкъара биологи. 9-гIа класс.
11.05 — «Вай беш».
12.10 — География. 7-гIа класс. СССР географически положени довзуеш.
13.10 — Ширача Руса искусство. 2-гIа передача.
13.40 — «Знани — низ». Телевизионни журнал.
14.25 — Роман Роллан. Дагадоахамаш тIара.
15.15 — «Кердадараш».
17.10 — Нохч - ГIалгIайчен да. СССР — ЯНДР: доттагIал, солидарность.
17.30 — СССР-и ЯНДР-и пионерий доттагIален самодеятельностен хьалхарара вIашагIкхетар дIахьедар.
19.45 — «Вийса даьтьала хийла шун, бераш!».
20.00 — Футболах дола дунен халкъашта юкъера вIашагIкхетар. СССР клубий сборни — Турке сборни. 2-гIа тайм.
20.45 — Выступлени а «Мабсиго» яхача цыгански музыкальни ансамбля.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Дийнахьара поезд». Художественни фильм.
23.10 — «Кердадараш».

РАДИО

4 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.56 — Хоамаш. Хаттаж (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
8.32 — Передачий программа (гIалгIай меттала).
8.35 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
8.46 — «Шоана хьоайна лаьрхIа». Концерт (нохчий меттала).
9.15 — «Предприятий тIа дIадахкаш» (нохчий меттала).
9.30 — ДоттагIала барт кхолабалар. Репортаж (гIалгIай меттала).
9.50 — Лаьсски музыка.
16.00 — Передачий программа. Хаттам (эрсий меттала).
16.01 — Миллионий университет. «Ши дуне — ши тайпа вахар». Беседа 8-гIа (эрсий меттала).
16.16 — «ДегIаддога бокхийгьа». Беседа (эрсий меттала).
16.29 — Музыка (нохчий меттала).
16.41 — «ДоттагIала хьалхе». Репортаж (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

5 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.46 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаттаж (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъа» газета обзор.
8.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
8.32 — Передачий программа (нохчий меттала).
8.36 — Моттигерча авторий произведенеш (нохчий меттала).
9.00 — «Хургболча мехкарашна — тешаме лора» (нохчий меттала).
11.15 — «Хьена, Даьхе, са тохчун дог» (нохчий меттала).
11.36 — «Вайца яха баьшинраш болча». Херсонера передача (эрсий меттала).
15.15 — УССР-а халкъан артиста Манет Николай концерт (эрсий меттала).
16.00 — Передачий программа. Хаттамах бола хаам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
16.15 — «Советски халкъа караIдаьнна сийлахь - доккха гIулакх» (гIалгIай меттала).
16.30 — «Нохч-ГIалгIайчен кьетта тIа хиина болаш, вIашагIкхетараш». Репортаж (эрсий меттала).
16.50 — Лаьсски музыка.
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — «Эрсий музыка». Концерт.
17.33 — «Тха музыкальни гимназия». Концерт.
18.17 — Патриотически илле.
18.30 — Моттигерча авторий произведенеш.
18.53 — Лаьсски музыка.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

1984 шера 16 сентябре дендробена территоре тIа (Черноречье) хул хьуна бахкхой Денна Iалам лоралара йолча Ерригроссийски обществой 60 шу дизараш хеталь «Хьуна совгIаташ» яха выставка.

Выставкана юкъе дакъалоац хьуна боахамаша, хьуна боахама министерства лесромхоза, «Меллесхоз» яхача Республикански управлене, къаьнча натуралистий Республикански станце, Грозэлекстроя, сокийн зизийн культурий Аргунски сортоиспытательни участка, Госплемженке, кхьбола организацеш.

Вилеташ доакха да. Оаха дах выставке дахкар а шоай зизаш культурий экспозицеш къьагга Iалама объектанпцен дIалавлар а.

Хьуна боахама министерство, Iалам лоралера Ерригроссийски сообщества республикански совет.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!
ДIАХОХЬОШ ДА 1985 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкен агентствашкен, предприятешкарча, учреждешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Газет яздаро мах: шера—4 соми 8 кепиги, ах шера—2 соми 4 кепиги.

Хьаваъ

Тахан республике гIозней Грозней моршаш а йолайе, йовхаш а йоацаш, маIхе бузехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьеккаш хилен фегара. Температура республике 17—22, Грозне 20—22 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моршаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8—13, дийнахьа 16—21 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 384907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктоккхала секретаря — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисьмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 384907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттен денош.

СФ00202. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3710.